

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1934

ΑΡΙΘ. 31-32

ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΦΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΠΑΡΑ ΠΡΟΕΔΡΩ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Αριθ. Πρωτ. 10998.

Εν Αθήναις τῆ 17(7)34.

Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων
Γραφεῖον Ὑπουργοῦ.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διεδίδασκεν ἡμῖν ἀντίγραφον τοῦ πρὸς ὑμᾶς ὑπομνήματός της, ὑπ' ἀριθ. 1892 ἀπὸ 6 τρέχ., ἐν ᾧ ἐκθέτουσα τὰ μέσα τῆς θελυώσεως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου ζητεῖ τὴν ὀριστικὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἐκκρεμοῦντος εἰσέτι ζητήματος τῆς μισθοδοσίας του.

Ἐπειδὴ φρονούμεν ὅτι τὸ Κράτος ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τόσο ἐξ ἱστορικῶν ὑποχρεώσεων ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πασιφανῶς προβάλλουσαν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας κλήρου μορφωμένου καὶ ἀξίου τῆς ἀνωτάτης τοῦ ἀποστολῆς ἐν τῇ Κοινωνίᾳ, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως ἐξετάζοντες τὸ σκόπιμον τῶν ὑποδεικνυομένων ἀπόψεων λάβητε τὰ ὅσα νομίζετε ἐκτελεστικὰ πρὸς διακανονισμόν τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος μέτρα, εὐαρεστούμενοι δὲ μᾶς γνωρίσητε τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑμετέρας ἀπόψεις καὶ ἐνεργείας.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
Β. ΣΑΓΙΑΣ

Ἡ ΜΑΡΞΙΚΗ «ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ»

Ἡ θεμελιωδέστερα τῶν ἰδεῶν, ἐξ ὧν ἐκφράζουσι αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ σοσιαλιστικοῦ προβλήματος, εἶνε ἡ ἔννοια τῆς «ἐκμεταλλεύσεως». Ἡ ἐκμετάλλευσις ἀποτελεῖ κεντρικὴν τοῦ μαρξιστικοῦ κομμουνισμοῦ ἔννοιαν, τὸν στῦλον καὶ τὸ ἐδραῖωμα τῆς μπολσεβικῆς ἐπαναστάσεως, τὴν πνοὴν καὶ τὴν τροφήν παντὸς κομμουνιστικοῦ κηρύγματος, τὴν ἀφειτηρίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ ζητήματος ὅπως τὸ ἠγείρεν ἐνώπιον τοῦ «παρελθόντος» κόσμου ὁ «ἀνατέλλων» κόσμος τῶν σοσιαλιστικῶν ἐπιδιώξεων. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει σχεδὸν σελὶς εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Μάρξ, ἐν τῇ ᾗ καὶ νὰ μὴ ἀναφέρεται ἀπαξ

τοῦλάχιστον ἡ λέξις «ἐκμετάλλευσις», ἀλλὰ καὶ δὲν ὑπάρχει σοσιαλιστικὸς κάλαμος μὴ γαράξας ἑκατοντάκις τὴν κατηγορητήριον κατὰ τῆς κεφαλαιοκρατίας, τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκκλησίας μομφήν, ἐπὶ τῆς ὁποίας θεμελιούται ἡ καταδίκη τοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ κομμουνιστικοῦ δόγματος καὶ περὶ τὴν ὁποίαν στρέφεται ὁ ἄξων τῆς κομμουνιστικῆς διαπαιδαγωγήσεως καὶ τοῦ φρονηματισμοῦ τῆς νέας γενεᾶς. Ἡ διαβόητος Κρούσκογια ἀπεφάνθη: «Ἡ παιδικὴ γενεὰ πρέπει νὰ μάθῃ ὅτι ὁ προορισμὸς της εἶνε ἡ ἐκρίζωσις τῆς δουλείας εἰς ὅλον τὸν κόσμον». Δὲν ἦτο δυνατόν, λοιπόν, νὰ μὴ ὀμιλήσῃ καὶ ὁ νεοφώτιστος τοῦ κομμουνισμοῦ ἕλλην δημοσιογράφος τῶν «Πρωτοπόρων» με τὴν χολὴν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας διότι τάχα «βλάβηκε ἀνεπεφύλαχτα καὶ δραστηριότατα σὴν ὑπηρεσία τῆς τάξεως τῶν ἐκμεταλλευτῶν».

Πράγματι, ὁ μαρξισμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ γνώμην περὶ τῆς Ἐκκλησίας διάφορον, ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία εἶνε φορεὺς καὶ ἐκφραστῆς καὶ διδάσκαλος τῆς θρησκείας, ἡ δὲ θρησκεία, ἀποτελοῦσα, κατ' αὐτόν, «ὄπιον διὰ τὸν λαόν», χρησιμεύει συγχρόνως καὶ ὡς μέσον ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς μίας κοινωνικῆς τάξεως ὑπὸ τῆς ἄλλης. Ἡ θρησκεία, κατὰ τὸν μαρξισμόν, εἶνε ἀνάκλασις καὶ δικαιοσύνη τῶν σχέσεων δεσποτείας ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, ἐφ' ὅσον παριστᾷ καὶ δέχεται τὸν Θεὸν ὡς τὸν ὑψιστόν «Δεσπότην» καὶ «Κύριον» τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῶν πάντων. Ἡ Ἐκκλησία—λέγει—πάντοτε ἠμπόδιζε τὰς καταθλιβομένας καὶ καταπιεζομένας πτωχὰς καὶ ἐργαζομένας τάξεις νὰ ἐξαναστῶσι κατὰ τῶν δυναστῶν καὶ ἐκμεταλλευτῶν τῶν δι' ὑποσχέσεων ἀμοιβῆς τῆς ἐπιγείου δουλοφροσύνης τῶν εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἡ θρησκεία πάντοτε ἐδικαιολόγει τὸ ὑπάρχον ἐν τῇ ζωῇ κακόν, τὴν ἀδικίαν, τὴν

δυστυχίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐμπνέουσα εἰς τοὺς ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ δοκιμαζομένους πίστιν εἰς οὐρανίαν μόνον εὐδαιμονίαν. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ παρακώλυσις καὶ ἀναστολή πάσης ἀνθρωπίνης προσπαθείας καὶ δραστηριότητος, ὁ μαρασμός τῆς δυναμικότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ μεταίωσις τῆς διοργανώσεως τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ θρησκεία λοιπὸν εἶνε ἀντίθετος πρὸς τὸν κοινωνικόν, τὸν «κολλεκτιβικόν» νοῦν τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τοῦ ὁποίου διοργανοῦται καὶ κανονίζεται ἡ ὅλη ἀνθρωπίνη ζωή. Καὶ εἶνε ἐπόμενον ὅτι τὰ κοινωνικὰ συμφέροντα τῶν δεσποζουσῶν καὶ ἐκμεταλλευτικῶν τάξεων ὑποστηρίζουν τὰς θρησκευτικὰς δόξας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ καταπιεζόμενος, ὁ πτωχὸς καὶ ὁ ἀδύνατος ἀνθρώπος ὀφείλει μετὰ καρτερίας νὰ ὑπομένῃ τὰ δεινὰ τῆς παρούσης ζωῆς.

Ὁ Μάρξ εὔρε πολὺ γόνιμον τὴν ιδέαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, διὰ τοῦτο δ' ἀκριβῶς ἔθεσεν αὐτὴν ὡς βάσιν καὶ κέντρον τοῦ συστήματός του· ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν ἐβάσισεν ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐπὶ τῆς δεσποτικῆς καταπίεσεως τῆς μιᾶς τάξεως ἐπὶ τῆς ἄλλης. Ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐξεπήδησαν καὶ ἐμορφώθησαν καὶ τὸ κράτος, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωσις, καὶ ἡ ἠθικὴ συνείδησις, καὶ αἱ θρησκευτικαὶ δοξασίαι, καὶ πᾶσα συλλήβδην ἰδεολογία. Ἡ «συνείδησις» εἶνε ἀπόρροια καὶ δημιουργία τῆς ὑπάρξεως, ἀλλ' ἡ ὑπαρξις, ἡ ζωή, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐκμετάλλευσις. Τί εἶνε ὁ Χριστιανισμός, κατὰ τὸν Κάουτσκ, εἰ μὴ γέννημα τῶν καταπιεζομένων καὶ πενομένων κοινωνικῶν τῆς ἐποχῆς του τάξεων, αἱ ὁποῖαι, μὴ δυνάμεναι νὰ εὕρωσι διέξοδον πραγματικὴν ἐκ τῆς ἀθλίας τῶν καταστάσεως, ἐπεζήτησαν οὐρανίας παρηγορίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι ὁ Χριστιανισμός δὲν ἐπενοήθη ὡς μέσον ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ τῶν ἐκμεταλλευτῶν, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπέλαβεν ὡς ἀντικείμενον ἐκμεταλλεύσεως, ὁ μαρξισμός δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ διορθώσῃ τὸ ἄτοπον διὰ τοῦ δισχυρισμοῦ ὅτι ὁ Χριστιανισμός μεταγενεστέρως μόνον μετεβλήθη εἰς συνειδητὸν ὄπλον ἐκμεταλλεύσεως τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων. Τόσον θεμελιώδης θέσις ἐδόθη εἰς τὴν ιδέαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῷ μαρξισμῷ, ὥστε μετεβλήθη αὕτη εἰς πίστιν αὐτόχρημα θρησκευτικὴν καὶ ἐχαρακτηρίσθη ὡς τὸ προ-

πατορικὸν ἁμάρτημα τῆς ὅλης παγκοσμίου ἱστορίας μολύναν τὴν ἱστορίαν ὀλόκληρον, τὴν ὅλην σκέψιν, πᾶσαν πίστιν καὶ ἰδεολογίαν. Ἐντεῦθεν ἡ ὀργίλη τῶν μαρξιστῶν καταφορὰ κατὰ τοῦ «προπατορικοῦ τούτου ἁμαρτήματος».

Ἀλλὰ ἡ κατὰ τῶν κακοποιῶν ἐκμεταλλευτῶν μῆνις καὶ τὸ μῖσος τῶν ρώσων μαρξιστῶν οὐδεμίαν δικαίωσιν εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ θεωρητικῷ μαρξισμῷ. Κατὰ τὸν Μάρξ, εἰς τὴν βάσιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κεῖται ἡ παραγωγικὴ ἀνάπτυξις, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ὑλικῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Ἀλλ' ἡ καταστάσις αὐτῶν, ἡτοι ὁ βαθμὸς τῆς δεσποτείας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, δημιουργεῖ ὀρισμένην κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ σχέσεις μετὰ τῶν τάξεων, οὕτω δὲ ἡ ἀνισότης μετὰ τῶν γεννᾶται ὡς ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα τῆς παραγωγικῆς ἐξελίξεως. Ἐντεῦθεν, ἐνῶ εἰς ὀρισμένην ἐποχὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ πρὸς στήριξιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶνε οὐ μόνον ἀπαραίτητος ἡ ὑπαρξις τῆς δουλείας ἢ τῆς δουλοπαροικίας, ἀλλὰ καὶ εὐεργετικὴ, εἰς ἄλλην ἐποχὴν εἶνε ἀναγκαία ἡ ὑπαρξις τῶν κεφαλαιοκρατῶν ἀσίων καὶ τοῦ βιομηχανικοῦ προλεταριάτου τοῦ πωλοῦντος τὴν ἐργασίαν του. Ἴδου λοιπὸν ὅτι κατ' αὐτὸν ἰὸν Μάρξ διάφοροι μορφαὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς μιᾶς τάξεως ὑπὸ τῆς ἄλλης εἶνε οὐ μόνον δεδικαιολογημένοι, ἀλλὰ καὶ προοδευτικοί. Αὐτὸς ὁ Μάρξ ἀποδίδει μεγάλην προοδευτικὴν ἀποστολὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰς τὸν κεφαλαιοκρατικὸν ἀστισμόν, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν «ἐκμεταλλευτικὴν» τάξιν, διότι αὐτὸς ὑπὲρ πάντα ἄλλον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑλικῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, τῆς βιομηχανίας, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν θὰ ὑπῆρχε προλεταριάτον καί, κατ' ἀκολουθίαν, θὰ ἦτο ἀδύνατος νίκη τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ὁ Μάρξ, ὡς θεωρητικὸς, κατεδίωξε τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα ὄχι διότι εἶναι ἀδίκον καὶ ἀνήθικον, ἀλλὰ διότι ἀπὸ ὀρισμένου χρονικοῦ σημείου παρακωλύει τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν τῆς κοινωνίας δυνάμεων, ἄλλαις λέξεσιν ἀποβαίνει οἰκονομικῶς ὀπισθοδρομικός. Αὐτὸς ὁ Κάουτσκ ἐν τῷ προγράμματι τῆς Ἐργούρης, τὸ ὁποῖον ἀπέβη ἢ Κατήχησις τῆς σοσιαλιστικῆς δημοκρατίας, λέγει ὅτι, ἐάν ποτε οἱ σοσιαλισταὶ ἤθελον πεισθῆ ὅτι τὸ σοσιαλιστι-

κόν καθεστῶς ἀποτελεῖ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑλικῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, θὰ ἀπηρενοῦντο τὸν σοσιαλισμὸν καὶ θὰ ἠσπάζοντο ἐκεῖνο τὸ καθεστῶς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις.

Ὅμως λοιπὸν ἀδικαιολόγητος καὶ ἀντιφατική πρὸς τὸν θεωρητικὸν μαρξισμόν εἶνε ἡ καταφορὰ αὐτοῦ τοῦ Μαρξ καὶ τοῦ λενινικοῦ μαρξισμοῦ κατὰ τῆς περιβοήτου ἐκμεταλλεύσεως.

Ἀλλὰ τὸ θέμα δεῖται καὶ περαιτέρω διαπραγματεύσεως.

Η ΕΝ ΤΑΙΣ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ

Εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Λάμπεθ τοῦ 1930 εἰς τὴν δευτέραν συνεδρίαν τῆς κοινῆς ἐξ ὀρθοδόξων καὶ Ἀγγλικανῶν ἀντιπροσωπείας, λόγου γενομένου περὶ τῆς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἐκτάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς οἰκονομίας, ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας εἰς ἐρώτησιν σχετικὴν τοῦ Ἀγγλικανοῦ Ἐπισκόπου Γκλουστερ, εἶπεν, ὅτι ἡ οἰκονομία εἶνε «παρέκκλισις ἀπὸ τοῦ αὐστηροῦ κανόνος ἐν τισι περιστάσεσιν, ἀλλὰ πάντοτε ὑποκειμένη εἰς τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς ἐκκλησίας», προσέθηκε δέ, εἶτα, ὅτι, «πράγματι ἡ ἀπόκλισις ἐκ τοῦ αὐστηροῦ γραμματός τοῦ νόμου γίνεται πάντοτε ἐπὶ σκοπῶ, ὅπως τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου τηρηθῆ κάλλιον» (Ἐπαφὴ ἀγγλικανῶν καὶ ὀρθοδόξων σελ. 25). Ὁ Ἐπίσκοπος Γκλουστερ, ἐπιθυμῶν νὰ ἔχη πληρεστέραν γνῶσιν τῆς περὶ οἰκονομίας ὀρθοδόξου ἀντιλήψεως, ἠρώτησεν εἶτα τὸν Πατριάρχην εἰδικώτερον, ἐὰν συμφωνῇ καὶ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Δυοβουνιώτου ἐν τῇ περὶ μυστηρίων πραγματεῖα του λεχθέν, καθ' ὃ ὁ καθηγητὴς οὗτος εἰς τὸ περὶ οἰκονομίας ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς ἱερωσύνης κεφάλαιον παρουσιάζεται φρονῶν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ὡς ταμιεὺχος τῆς Θεῆς Χάριτος, δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰ μυστήρια καθόλου σχισματικῶν ἢ αίρετικῶν, παρ' οἷς ταῦτα δὲν τελοῦνται κανονικῶς, ἢ διεκόπη ἢ ἀποστολικὴ διαδοχή¹. Εἰς ταῦτα ὁ Πατριάρχης ἀπαντῶν, εἶπεν, ὅτι καίτοι εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἐξουσίαν ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἱερωσύνην αίρετικῶν ἢ σχισματικῶν, δὲν ἔχει (ἐν τούτοις) ἐξουσίαν ν' ἀναγνωρίσῃ χειροτονίας ἐν ἐκκλησίαις, ἐν αἷς διεκόπη ἢ ἀποστολικὴ διαδοχή. Εἶπεν, ὅτι ἐν τῇ ὅλῃ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει παράδειγμα τοιαύτης οἰκονομίας» (Ἐπαφὴ κλπ. ἐνθ. ἀν).

Ἐνομίζετο, ὅτι ἐπαρκῶς καὶ σαφῶς ἀπήντησαν οἱ Ὁρθόδοξοι εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην τοῦ Ἐπισκόπου Γκλουστερ, ὅτε μετὰ ἐν ἔτος, συζητήσεως ἀναφύεσης ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ κατὰ πόσον θὰ ἠδύναντο προτεστάνται κληρικοὶ νὰ προσλη-

φθῶσιν εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἄνευ χειροτονίας, ὁ Ἐπίσκοπος Γκλουστερ παραδόξως ἐγνωμάτευσεν, ὅτι τοῦτο δύναται καὶ ἐν τῇ Ἀγγλικανικῇ Ἐκκλησίᾳ κατ' οἰκονομίαν νὰ γίνῃ, καθ' ὃν τρόπον γίνεται, λέγει, καὶ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καθ' ἃ ὁ καθηγητὴς Δυοβουνιώτης ἐν τῷ περὶ μυστηρίων ἔργῳ του διετείνεται¹. Εἰς μάτην ὁ Ἀγγλικανὸς Βίλλιαμ Ντάψ, παρεμβαίνων καὶ ἀμφισβητῶν τὴν τε διαβεβαίωσιν τοῦ Γκλουστερ ὡς καὶ τὴν ὀρθότητα τῶν γραφομένων τοῦ καθηγητοῦ Δυοβουνιώτη, παρουσίασε διαφόρους μαρτυρίας ὀρθοδόξων συμβολικῶν βιβλίων καὶ διακεκριμένων Θεολόγων, καθ' αἷς ἀπολύτως ἀπαγορεύεται ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἡ παραδοχὴ κληρικῶν ἄνευ χειροτονίας ἐξ Ἐκκλησιῶν οἷα ἡ Προτεσταντικὴ ἥτις δὲν θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ὑπάροξεως ἱερωσύνης τὴν ἀποστολικὴν διαδοχήν². Ἐνέμεινε παρ' ὅλα ταῦτα εἰς τὴν ἀντίθετον γνώμην του ὄχι μόνον ὁ Ἐπίσκοπος Γκλουστερ, ἀλλὰ παραδόξως καὶ ὁ ἡμέτερος Κ. Δυοβουνιώτης, ὅστις ἀπὸ ἐπισημοτάτου ἤδη βήματος εἰς τὸν πρυτανικόν του λόγον, κρίνων τὴν ὑπὸ τῶν ἐν Λάμπεθ Ὁρθοδόξων γενομένην ἀπόκρουσιν τῆς γνώμης του ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ταύτην μὲν τὴν ἀπόκρουσιν ἐχαράκτηρισεν ὡς σφαλερᾶν, καθὼ μὴ *στηριζομένην ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πράξεως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας*, πρὸς δὲ τὴν γνώμην του ἀνεκάλυψεν, ὅτι συμφωνοῦσι πάντες οἱ ἐξ ὀρθοδόξων ἀπόψεως ἐξετάσαντες τὸ ζήτημα τοῦτο³. Ὁ καθηγητὴς Κ. Δυοβουνιώτης εἰς νεωτέραν του σχετικὴν ἐργασίαν, προκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Θυατείρων αὐτὸς τοῦλάχιστον *νὰ στηρίξῃ* τὴν γνώμην του «ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πράξεως τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας»⁴, ὄχι μόνον δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς νὰ εἴπῃ, ἐπὶ ποίῳ δεδομένῳ βασισθεὶς ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὡς ταμιεὺχος τῆς Θ. Χάριτος δύναται ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰ μυστήρια καθόλου... αίρετικῶν, παρ' οἷς... διεκόπη ἢ ἀποστολικὴ διαδοχή. («Ἐκκλησία» τοῦ 1933 σελ. 34-36)⁵.

¹ Ἀνεμένομεν μέχρι σήμερον ὁ Ἅγιος Θυατείρων,

1. Πάνταινος τοῦ 1932 σελ. 765.

2. Πάντ. ἐνθ. ἀν. σελ. 766, 769.

3. Κ. Δυοβουνιώτου, Λόγος πρυταν. 22. 23. Ὁ καθηγητὴς Χ. Ἀνδρουτσος, εἰς ὃν παραπέμπει ὁ κ. Δυοβουνιώτης εἰς τὸν πρυτανικόν του λόγον, βεβαιῶν ὅτι συμφωνεῖ δὴθεν πρὸς τὴν γνώμην του, πᾶν ἄλλο ἢ συμφωνεῖ πρὸς αὐτόν, ὡς διὰ μακρῶν θ' ἀποδειχθῆ περαιτέρω, εἶναι δὲ ἀπορίας ἄξιον πῶς διαβεβαιούται ἐν ταῦθα τὸ ἐναντίον.

4. Πάντ. ἐνθ' ἀν. σελ. 770.

5. Ὁ καθηγητὴς κ. Δυοβουνιώτης, εἰς τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἄνωθι, ἀπάντησίν του, ἀντί, ἀναλύων πρότερον τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πράξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ὑποδεικνύει αὐτῷ ὁ Σεβασμιώτατος Θυατείρων, νὰ δώσῃ εἶτα τὴν δέουσαν διαφώτισιν καὶ ἐξηγήσιν εἰς τὸ παρερμηνευθέν, ὡς ὑπετέθη, χωρίον του, ἀσχολεῖται μόνον νὰ μάς βεβαιώσῃ, ὅτι μετὰ τὴν περίοδον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ μέχρι σήμερον ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία «δὲν κατώρθωσεν (ὡς ἡ Ρωμαϊκὴ) . . . νὰ καθορίσῃ ἐπισημῶς τὰ ἑαυτῆς δόγματα πλὴν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ». Εἰς ὅλα τὰ μετὰ τὴν περίοδον ταύτην δόγματά της ὑφίσταται, λέγει, τὴν ἐπίδρασιν ἢ τῶν Ρω-

1. Κ. Δυοβουνιώτου, Τὰ μυστήρια σελ. 164, 175.

καθὸ εἰδικῶς ἀσχολούμενος εἰς τὰ περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ζητήματα, ἢ ἄλλος οἷος δὴ ποτε, λόγῳ τῶν εἰδικῶν περὶ τοῦ θέματος ἐπιστημονικῶν ἀσχολιῶν του, ἀρμοδιότερος πάντως ἡμῶν, νὰ γράψῃ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, καὶ βασιζόμενος, αὐτὸς τοῦλάχιστον, ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, νὰ βεβαιώσῃ, ἢ νὰ ἀποκρούσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Κ. Δυοβουνιώτη δοξαζόμενα, ὥστε νὰ γνωρίζωμεν πῶς πρέπει νὰ δεχόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν τοὺς ἐκ τῶν Προτεσταντῶν κληρικούς. Ἐπειδὴ ὅμως πολλὸς ἔκτοτε παρήλθε χρόνος καὶ οὐδεὶς ἕως τοῦδε ἡσυχλήθη ἐπὶ τοῦ σπουδαιότητου ὁμολογουμένως ζητήματος τούτου, ἐθεωρήσαμεν καλὸν ἡμεῖς, τὸ κατὰ δύναμιν, νὰ ἐρευνήσωμεν τὰ κατ' αὐτὸ, πρῶτον μὲν ἵνα μὴ ἐφροθῶμεν τελείως ἀπαράσκευοι εἰς τὴν προσεχῶς, ὡς ἐλπίζομεν, μέλλουσαν νὰ συγκληθῆ προσύνοδον, ἣν, ὡς εἶνε γνωστὸν, καὶ ἐπὶ τοιαύτης φύσεως θεμάτων κέκληται νὰ συζητήσῃ καὶ ἐγκύρους ἀποφάσεις νὰ λάβῃ, δεύτερον δὲ διότι εἶνε ἀπαραίτητον νὰ συμφωνήσωμεν οἱ Ὁρθόδοξοι ἐπὶ ἐνὸς τόσον σπουδαίου ζητήματος.

Κατὰ τὸ πνεῦμα λοιπὸν καὶ τὴν πράξιν τῆς Ἐκκλησίας δυνάμεθα, κατ' οἰκονομίαν, οἱ Ὁρθόδοξοι νὰ μὴ θεωρήσωμεν ἀπαραίτητον τὴν ἐν ταῖς χειροτονίαις ἀποστολικὴν διαδοχὴν; Τοῦτο κυρίως θὰ ἐρευνήσωμεν διὰ τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης¹.

* * *

Ἐὰν μελετήσωμεν τὸ περιεχόμενον τοῦ κατ' Ὁρθόδοξους ὁρισμοῦ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης, εὐθὺς ἀμέσως θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ εἶνε ἀπαραίτητον στοιχεῖον εἰς τὴν χειροτονίαν τῶν κληρικῶν τόσον, ὥστε ἐκκλησιαστικὴ οἰκονομία εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ μὴ δύναται νὰ εἰσχωρησῇ. Δηλ. δὲν δύναται χειροτονία κληρικοῦ τινος νὰ ἀναγνωρισθῆ

μαιοκαθολικῶν ἢ τῶν Προτεσταντῶν. Καίτοι ἡ γνώμη αὕτη, κατὰ κόρον καὶ εὐκαιρῶς ἀκαίρως, πολλάκις ἕως τοῦδε λεχθεῖσα καὶ ἐπαναληφθεῖσα, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τῶν δογμάτων, δὲν εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἀληθής, ἐν τούτοις βεβαίως τὸν καθηγητὴν κ. Δυοβουνιώτην, ὅτι, καὶ ἐὰν οὕτως ἔχει, τὸ ἀπασχολοῦν ὅμως ἡμᾶς ἐνταῦθα ζήτημα, ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν λελυμένον ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ, καὶ δὴ τῇ Ἀποστολικῇ, Ἐκκλησίᾳ, καὶ ὑφίσταται πλήρως ἐν τούτῳ ὁμοφωνία καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότερᾳ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ὁρθόδοξῳ δογματικῇ Θεολογίᾳ, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἀντίθετος ἐλευθεριάζουσα νεωτέρα διατύπωσις.

1. Τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν ἐκλαμβάνομεν ὄχι δογματικῶς καὶ ἐσωτερικῶς, διότι αὕτη, οὔσα τὸ μεσον, δι' οὗ μετοχετεύεται ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία, διακόπτεται προφανῶς διὰ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας, ἀλλ' ἐξωτερικῶς καὶ ἱστορικῶς, καθόσον οἱ ἀποσχισθέντες ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζουσι τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης καὶ ἔχουσιν Ἐπισκόπους κατασταθέντας ὑπὸ κανονικῶν Ἐπισκόπων καὶ ἀνάγοντας οὕτω τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀποστόλους. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως δυναμένης νὰ προέλθῃ ἐκ τῶν ἐξ Ἰesu λεγομένων παρ' Ὁρθόδοξον ἐκφράσεων, οἱ διακόπτεται διὰ τῆς ἑτεροδιδασκαλίας ἢ ἀποστολικῆς διαδοχῆ, καὶ παρὰ τισιν αἰρετικοῖς διατηρεῖται ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ, ἣν ἐπιζητοῦμεν ἐν τῇ ἀναγνωρίσει τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν, εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν προσιόντων.

ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὡς ἔγκυρος καὶ κανονικὴ, ἐὰν, ἐκτὸς ἄλλων, δὲν ἐτελέσθη αὕτη ὑπὸ Ἐπισκόπου, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ἢ χειροτονία καὶ εἰς τοὺς τρεῖς βαθμοὺς ὑπῆρξεν ἔγκυρος καὶ κανονικὴ, ἀνάγουσα δὲ πρὸ παντὸς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ προέλευσίν τῆς εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους. Πρέπει τ. ἔ. ἐξάπαντος εἰς ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων χειροτονηθέντων Ἐπισκόπων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν νὰ μετέδωκε τὴν χειροτονίαν εἰς τὸν χειροτονήσαντα, καὶ οὐδεμίᾳ ἀμφισβήτησις νὰ χωρῆ εἰς τοῦτο, διὰ νὰ εἶνε πλήρως ἔγκυρος καὶ κανονικὴ ἢ χειροτονία. Ταῦτα, ὡς ἐλέχθη, ἐξάγομεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ παρ' Ὁρθόδοξοις ὁρισμοῦ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης.

Ἄλλὰ ποῖος ὁ παρ' Ὁρθόδοξοις ὁρισμὸς τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης;

Κατὰ τὸν καθηγητὴν Γ. Μεσολοργῶν, ὅστις ἐν τῇ Συμβολικῇ του (τόμ. β. σελ. 321) ἐφρόντισε νὰ δώσῃ ἐκτενῆ ὁρισμόν, «ἡ ἱερωσύνη εἶνε μυστήριον παρὰ Θεοῦ τὴν σύστασιν ἔχον, ὑπὸ Χριστοῦ νομοθετημένον, ἐν ᾧ ἢ Θεῖα Χάρις, τῇ τῶν χειρῶν τοῦ Ἐπισκόπου ἐπιθέσει ἐπὶ τὸν πιστὸν καὶ νομίμως ἡρημένον ὑποψήφιον καὶ τῇ ἐπ' αὐτὸν ἀναγνωσκόμενη ἰδίᾳ εὐχῇ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θεῖας Λειτουργίας, προχειρίζεται εἰς τὸν οἰκεῖον βαθμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας καὶ καθίστησιν αὐτὸν ἄξιον λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ ποιμαίνῃ τὸ λογικὸν αὐτῆς ποίμνιον, νὰ διδάσκῃ αὐτὸ καὶ νὰ ἐπιτελῆ τὰ μυστήρια, μεταδιδόνς καὶ ἄλλοις τὴν ἣν οὗτος ἔλαβε χάριν».

Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἐξάγομεν ὅτι εἶνε πλήρως ἔγκυρος κατὰ τὸ δόγμα καὶ τὴν πράξιν τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ κανονικῶς τετελεσμένη χειροτονία τις 1) διότι εἶνε θεοσύστατος καὶ ἔχει νομοθετηθῆ ἀπὸ τὸν Χριστόν, 2) διότι Ἐπίσκοπος τελεῖ αὐτήν, 3) διότι ὁ χειροτονῶν Ἐπίσκοπος ἐν καιρῷ τῆς Θ. Λειτουργίας ἐπιθέτει τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἀναγνώσκει ἐπ' αὐτοῦ ἰδίαν εὐχὴν, 4) διότι ὁ χειροτονούμενος εἶνε πιστὸν τέκνον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ νομίμως ἐκλελεγμένος ὑποψήφιος καὶ 5) διότι διὰ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου τούτου ἀληθῶς μεταδίδεται θεῖα Χάρις καθιστῶσα τὸν χειροτονούμενον ἱκανὸν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ, εἰς ὃν χειροτονεῖται, νὰ ποιμαίνῃ τὸ ὁρισθὲν εἰς αὐτὸν ποίμνιον, νὰ διδάσκῃ αὐτὸ καὶ νὰ ἐπιτελῆ δι' αὐτὸ τὰ ἅγια μυστήρια, μεταδίδων οὕτω τοῖς πιστοῖς τὴν θεῖαν Χάριν ἀναλόγως τῶν πνευματικῶν τῶν ἀναγκῶν. Ὅλα αὐτὰ εἶνε ἀπαραίτητα διὰ τὴν πλήρη ἐγκυρότητα τῆς χειροτονίας.

* * *

Ἄλλ' ὁ καθηγητὴς Ἀνδρουτσος συμπληρῶν, ἢ μᾶλλον ἐπεξηγῶν καὶ διασαφηνίζων τὸν Μεσολοργῶν εἰς τὸν ἀνωθι ὁρισμόν του ἐν τῇ Συμβολικῇ του (ἐκδ. 1930 σελ. 381), προσθέτει καὶ τὰ ἐξῆς ἀναφερόμενα ἰδίως εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ Ἐπισκόπου ὅστις τελεῖ τὴν χειροτονίαν «εἶνε δὲ γνωστὸν, λέγει, ὅτι ἡ διὰ κανονικῆς καὶ ἀδιακόπου διαδοχῆς ἀναγωγὴ τῆς ἱερωσύνης εἰς τοὺς Ἀποστόλους εἶνε τὸ μόνον γνώρισμα τῆς διατηρήσεως αὐτῆς, καὶ πάσαι δὲ καὶ νῦν ἡ Ἐκκλησία, καὶ δὴ καὶ αἱ αἰρετικαὶ καὶ αἱ

ἀπεσχισμένα ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας Κοινοτήτες, ἀντέχονται τῆς κανονικῆς ταύτης ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων διαδοχῆς ἀγωνιζόμενοι νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους σχέσις αὕτη τοῦ ἱερατείου αὐτῶν δὲν διεκόπη».

Τί ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ἤδη τῶν ὁρισμῶν τῶν ἄνωθι καθηγητῶν Μεσολογγίου καὶ Ἀνδρουτσίου τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης πληρέστερον ἐξάγομεν; Ὅτι πρὸς τέλει ἐγκύρου καὶ κανονικῆς χειροτονίας ἐκ τῶν ἀπαραιτητῶν στοιχείων κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἃσα ἀνωτέρω ἀνεγράφησαν, εἶνε ὡσαύτως 1) τὴν χειροτονίαν νὰ τελεσθῆ ἑξάπαντος Ἐπίσκοπος, 2) ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος νὰ ἔχη ἀπαραιτητῶς τὴν χειροτονίαν του *διὰ κανονικῆς καὶ ἀδιακόπου διαδοχῆς παρ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων* καὶ 3) ἡ ἐν ἡ ἡ χειροτονία τελεῖται θρησκευτικῆ Κοινότης νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν ἱερωσύνην ὡς μυστήριον, καὶ νὰ τελεῖ αὐτὴν κανονικῶς ἐν γένει. Εἶνε δὲ τόσον ἀπαραίτητα, κατὰ τὸν καθηγητὴν Ἀνδρουτσίου, ἴδια τὰ τρία αὐτὰ στοιχεία, ὥστε, ἐνῶ, λέγει (ἐν Συμβολικῇ τοῦ 1930 σελ. 382), «κατ' οἰκονομίαν ἢ ἐκτὸς (τῆς Ἐκκλησίας) ἱερωσύνη, ὅπου ἀναγνωρίζεται ὡς μυστήριον καὶ τελεῖται κανονικῶς, δὲν ἐπαναλαμβάνεται, οὐδ' ἀναχειροτονοῦνται οἱ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἢ τὴν Δυτικὴν προσερχόμενοι κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας... *ὡς πρὸς τοὺς ἐκ τῶν διὰ μαρτυρομένων ὁμῶς κληρικούς, εὐνόητον ὅτι οὗτοι, οὔτε ἱερωσύνην λαβόντες, οὔτε κανονικῶς κατασταθέντες, προϊόντες εἰς τὴν Ὁρθόδοξίαν ἀναχειροτονοῦνται, ἢ μ' ἄλλον χειροτονοῦνται τὸ πρῶτον ἐὰν φέρωσι τὰ λοιπὰ τῆς ἱερωσύνης προσόντα*». Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὁ καθηγητὴς Ἀνδρουτσίου κατηγορηματικῶς λοιπὸν ἀποφαίνεται, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποστολικὴν διαδοχὴν, ἢ ὁποία μόνη ἐνταῦθα μᾶς ἐνδιαφέρει, ὅτι αὕτη κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶνε ἀπαραίτητος μὲν ἐν ταῖς χειροτονίαις, ὅπου δὲ δὲν ὑπάρχει, *οὐδὲ κατ' οἰκονομίαν γίνονται δεκταὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας αἱ τοιαῦται χειροτονίαι*. Ποῦ ὁμῶς βασιζέται ἡ δογματικὴ αὕτη διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας;

Ἐν πρώτοις βασιζέται ἐπ' αὐτῆς βεβαίως τῆς ἀγίας Γραφῆς. Ὅντως ἐν αὐτῇ βλέπομεν ὅτι οἱ πρῶτοι Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ καὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς Ἐκκλησίας ἐγκατεστάθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων ὡς τοιοῦτοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν των. Τοῦτο φαίνεται καθαρὰ ἐξ ὅσων ἴδια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει εἰς τὸν Τιμόθεον, πρῶτον Ἐπίσκοπον Ἐφέσου, λέγων: «ὑπομιμνήσκω σε ἀναξωπυροῦν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου» (Β. Τιμ. 1, 6) ὑπάρχει λοιπὸν κατὰ τὸν Ἀπόστολον τοῦτον καὶ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ἰδιαίτερον καὶ εἰδικὴ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ χαρίσματος τούτου. Ἀλλὰ φαίνεται καθαρὰ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἐγκαταστάσις τῶν Ἐπισκόπων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐξ

ὅσων ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸν πρῶτον Ἐπίσκοπον Κρήτης Τίτον γράφει ἐπίσης: «τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ» (Τίτ. 1, 5).

Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγίας Γραφῆς πληροφορούμεθα ὡσαύτως, ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου κατασταθέντες Ἐπίσκοποι οὔτοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονῶσι καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐχειροτόνουν Πρεσβύτερους καθ' ὃν τρόπον ἐχειροτόνουν Πρεσβύτερους καὶ Διάκονους αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι· συνεχίζων ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὰ πρὸς τὸν Τίτον ὡς ἄνωθι γραφόμενά του, προσθέτει, ὅτι κατέλιπον σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα «καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβύτερους, ὡς ἐγώ σοι διατετάμηκα», δηλ. δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν σου, ἀφοῦ πρότερον ἐξετάσῃς καὶ εὗρῃς ὅτι ἔχουν τὰ πρὸς χειροτονίαν προσόντα ἀπαριθμηθῆ δὲ ἐν συνεχείᾳ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς καὶ αὐτὰ τὰ προσόντα, τὰ ὁποῖα δέον ἑξάπαντος νὰ ἔχωσιν οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονοίμενοι, εἴτε Ἐπίσκοποι εἶνε οὗτοι, εἴτε Πρεσβύτεροι (Τίτ. 1, 5—9.2, 1—4). Καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ, συμβουλεύει, προκειμένου νὰ χειροτονῇ, νὰ προσέχη εἰς τὰ προσόντα τῶν ὑποψηφίων εἰς χειροτονίαν «*χεῖρας, γράφει εἰς αὐτόν, ταχέως μηδὲν ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀμαρτίας ἄλλοτριαις*» (Α' Τιμ. 5, 22). Ὡστε ἐκ τῶν ἄνωθι ἐκ τῆς ἀγίας Γραφῆς εἰλημμένων χωρίων, τὰ ὁποῖα μόνον ἔχομεν σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν, ἐξάγεται σαφῶς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ πρῶτοι Ἐπίσκοποι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐχειροτονήθησαν μὲν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ὡς διάδοχοι αὐτῶν, ἐδόθη δ' αὐτοῖς παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονῶσι καὶ αὐτοὶ τῶς διαδόχους των Ἐπιτρόπους, καθὼς καὶ τοὺς Πρεσβύτερους καὶ Διάκονους, καὶ ἴτι πράγματι ἐχειροτόνουν. *Ἐντεῦθεν ἀκριβῶς ἔχει τὴν βάσιν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἢ ἀποστολικῆς διαδοχῆς*. Ἐξ ὅσων δὲ αὐθις ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ λέγονται, σχετικῶν πρὸς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἐξασκεῖν τὰ κληρικὰ των καθήκοντα, καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐχειροτονοῦντο, καὶ τὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον αἱ χειροτονίαι ἐγίνοντο, ἐξάγομεν ὡσαύτως, ὅτι καὶ ἰδιαίτερα προσόντα ἀπαιτοῦντο διὰ νὰ χειροτονηθῆ τις, καὶ ἰδιαίτερα εὐχὴ ἀνεγινώσκειτο κατὰ τὴν χειροτονίαν ἀνάλογος τοῦ ὃν ὁ χειροτονούμενος ἐλάμβανε βαθμοῦ, καὶ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν τοῦ χειροτονοῦντος ἐλάμβανε χώραν, καὶ εἰδικὸν χάρισμα τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐλάμβανον οἱ χειροτονούμενοι, καὶ ἐν ἰδιαίτερον τελετῇ ἐγίνετο ἡ χειροτονία, καθ' ἣν καὶ ὁ κλῆρος ὅλος καὶ οἱ πιστοὶ «μετὰ νηστειῶν» συμποροσηύχοντο. Ἐκ τῶν αὐτῶν ἐπίσης ὡς ἄνωθι Γραφικῶν μαρτυριῶν πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ κλῆρος (Ἐπίσκοποι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι) ἀπετέλουν ἰδιαίτερον, μὲ ἰδιαίτερον ἀποστολὴν, τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὴν κυβερνώσαν δηλ. καὶ ἀγιάζουσαν καὶ διδάσκουσαν Ἐκκλησίαν, καὶ ἔπρεπεν ὁ οἰοσδήποτε κληρικὸς ἐξάπαντος νὰ χειροτονηθῆ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἢ τῶν διαδόχων αὐτῶν Ἐπισκόπων, καὶ δὴ καθ' ὃν ἀνωτέρω διεγράψαμεν τρόπον, διὰ νὰ εἶνε μέλος τοῦ κλήρου. Οἱ μὴ κληρικοὶ ἦσαν οἱ μὴ χειροτονηθέντες, οἱ πιστοὶ, διεκρίνοντο δ' οὗτοι ἀπὸ τῶν κληρικῶν, ἀπαρτίζοντες τὴν

κυβερνωμένην καὶ ἀγιαζομένην καὶ διδασκομένην Ἐκκλησίαν.

Τὰς αὐτὰς πληροφορίες περὶ ὑπάρξεως ἰδίας τάξεως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς τῶν κληρικῶν, καὶ περὶ τῆς ὑπὸ Ἐπισκόπου διὰ κανονικῆς χειροτονίας ἀναδείξεως τῶν κληρικῶν, ὡς καὶ περὶ προσόντων αὐτῶν πρὸς χειροτονίαν, ἔχομεν καὶ ἐκ τῆς μετὰ τοὺς Ἀποστόλους πράξεως τῆς Ἐκκλησίας (ἴδρα πᾶσαν λεπτομέρειαν ἐν Μίλλας Καν. Δίκ. σελ. 380—404).

(Συνεχίζεται)

* Ο ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Ο ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ - ΛΑΡΙΣΣΗΣ - ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΙΩΑΣΑΦ

Ἐν ἔτει 1928 ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τοῖς «Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς» τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος Βλάχου σύντομον μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκκλησία Ἰωαννίνων». Βεβαίως ἡ μελέτη αὕτη, γραφεῖσα ἐν Παραμυθίᾳ ἐξ ἀπλῶν μόνον σημειώσεων, μεθ' ἑλλην τὴν προσπάθειαν ἡμῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι: πλήρης καὶ ἄνευ χασμάτων, ἔστω καὶ μικρῶν. Οὐχ ἦτο καὶ τοιαύτη οὕσα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὰς τοιαύτας μελέτας ἀσχολουμένων ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν, οἵτινες συγχαίροντες ἡμᾶς ἠύχοντο, ἵνα ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ πράξῃ τὸ αὐτό, διότι μόνον διὰ τοιούτων μονογραφῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χυθῇ πολὺ φῶς εἰς τὴν τόσον σκοτεινὴν ἱστορίαν τῶν ἐπισκοπικῶν καταλόγων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Ἐπιφυλασσόμενοι, ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, νὰ συμπληρώσωμεν τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἐπισκοπικοῦ καταλόγου ἡμῶν περὶ τῆς Ἐκκλησίας Ἰωαννίνων, περιοριζόμεθα σήμερον νὰ γράψωμεν ἐλάχιστα περὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων-Λαρίσσης-Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ.

Ὁ ἀείμνηστος Ἀμασειᾶς Ἀνθίμος ὁ Ἀλεξούδης ἐν τοῖς Ἐπισκοπικοῖς Καταλόγοις αὐτοῦ περὶ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἐν ἔτει 1549 ἀναγράφει Μητροπολίτην Ἰωάσαφ τὸν εἶτα Πατριάρχην Ἰωάσαφ τὸν μεγαλοπρεπῆ. Ὁ ἐκ Δρόβιανης Ν. Γ. Μυστακίδης ὁ πολυγραφώτατος, ἀλλ' ἡμιστὰ ἀξιόπιστος ἱστορικός ὡς ἐκ τῆς ἀτελοῦς αὐτοῦ μορφώσεως καὶ κρίσεως, ἀπὸ τοῦ 1541 μέχρι τοῦ 1555 γράφει ἐπίσης «Ἰωάσαφ ἐκ κώμης Ἰωαννίων Κράψι, ἀνὴρ ἐνδοξος καὶ μεγαλοπρεπής», ταυτίζων ἐπίσης αὐτὸν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἰωάσαφ. Ὁ Ἀλεξούδης πάλιν ἀπὸ τοῦ 1572—1581 ἀναφέρει μητροπολίτην Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ.

Ἡμεῖς ἐν τῇ ὡς ἄνω μονογραφίᾳ ἡμῶν γράφομεν: «Μετὰ τὸν Μακάριον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἐξελέγη ὁ Ἰωάσαφ, ἀλλ' οὐχὶ ὁ μεγαλοπρεπής, πιθανῶς κατὰ τὸ ἔτος 1549, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ

1571, ὅτε μετετέθη εἰς Λάρισσαν, ὁ Μητροπολίτης τῆς ὁποίας Δανιὴλ ἐξελέγη Ἰωαννίνων, ποιμάνας τὴν νέαν ταύτην ποιμνὴν μέχρι τοῦ 1580 ἢ 1581, ὅτε καὶ πάλιν μετετέθη εἰς Λάρισσαν, τοῦ Ἰωάσαφ λαόντος αὐθις προεδρικῶς τὰ Ἰωάννινα» καὶ πάλιν: «ὁ Ἰωάσαφ δις ἀρχιερέτευσεν ἐν Ἰωαννίνοις τὸ α' ἀπὸ τοῦ 1549—1571, καὶ τὸ β' ἀπὸ τοῦ 1580—1585»¹.

Περὶ τοῦ Ἰωάσαφ Μητροπολίτου Λαρίσσης-Ἰωαννίνων καὶ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ἐν τῇ τελευταίᾳ μελέτῃ αὐτοῦ «ὁ Λαρίσσης-Τρίκκης Διονύσιος ὁ Β' ὁ Φιλόσοφος ὁ χλευαστικῶς ἐπικληθεὶς «Σκιδόσοφος», γράφει: «Τὰ κατὰ τὴν Μητρόπολιν Λαρίσσης ἦσαν ἰκανῶς συγκεχυμένα περὶ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐποχὴν. Τοῦ Μητροπολίτου Δανιὴλ διὰ μικρὰν τινα ἔριδος καὶ φιλονεικίας ἀφορμὴν καὶ ἀσύστατα αἰτιάματα ἀπομακρυνθέντος τοῦ θρόνου του, ἐξελέγη Μητροπολίτης Λαρίσσης ὁ Ἰωάσαφ. Ἀλλ' ἀποδειχθείσης τῆς ἀθωότητος τοῦ Δανιὴλ ἐπανήλθε μὲν οὕτως εἰς τὴν θέσιν του, ἔμεινε δὲ ἄνευ θέσεως ὁ Ἰωάσαφ, καί, ὡς φαίνεται, ἄνευ μέσων συντηρήσεως. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον πρὸς ἰκανοποίησιν αὐτοῦ ἀποκατέστησεν αὐτὸν ὡς Πρόεδρον τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1581 ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἢ ἂν ὄρα διαμείνη κενὸς ὁ ρηθείς τόπος καὶ θρόνος ἐπανέλθῃ οὕτως ὁ κύριος Ἰωάσαφ. Ὄντως δὲ μετὰ μικρὸν ἀποθανόντος τοῦ Δανιὴλ ὁ Ἰωάσαφ ἀνέκτησε τὴν Μητρόπολιν Λαρίσσης»². Ἀλλ' ὁ Μακαριώτατος προσέθηκεν ἐν ὑποσημείωσιν³ καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Προφανῶς ὁ Λαρίσσης Ἰωάσαφ καὶ «Πρόεδρος» Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ ὑπῆρξε διάφορος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ τῶν ἐτῶν 1549—1571».

Βεβαίως ταῦτα γράφων ὁ Μακαριώτατος διατυπῶν γνῶμην ἀντίθετον πρὸς τὴν ἣν ὡς ἄνω διατυπώσαμεν, ἀφοῦ ἄλλως τε παραπέμπει εἰς τὴν σχετικὴν σελίδα τῆς μονογραφίας ἡμῶν. Ἀλλ' ἔχει ἄρᾳ γε δίκαιον ὁ Μακαριώτατος: Ἐν πρώτοις δέον νὰ παρατηρήσωμεν δύο τινὰ ἀξιοσημείωτα: α) ὅτι ὁ Δανιὴλ παυθεὶς τῆς Λαρίσσης ἔλαβε τὰ Ἰωάννινα, ὡς ἡδὴ ἡμεῖς ἀνεγράψαμεν, καὶ β) ὅτι ὁ Λαρίσσης Ἰωάσαφ πρὶν ἢ ἐν ἔτει 1581 λάβῃ προεδρικῶς τὰ Ἰωάννινα, καὶ πρότερον, πρὶν ἢ ἐκλεγῆ Λαρίσσης, ἦν Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ὡς σαφέστατα ἀναφέρει «τὸ Γράμμα, ὅτε ἐδόθη τὰ Ἰωάννινα τῷ Προέδρῳ τῆς

1. Ἀ θ η ν α γ ὀ ρ α, Μητροπολίτου Παραμυθίας καὶ Πάργας. «Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων» ἐν «Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς», ἔτος Γ', καὶ ἰδιαίτερα ἀνατύπωσις ἐξ αὐτῶν σελ. 24-25.

2. Ἡπειρωτικὰ Χρονικά. Η' σελ. 165.

3. Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 165 σημ. 3.

Λαρίσσης Ἰωάσαφ». Τὸ γράμμα τοῦτο εἶχομεν ὑπὸ φιν γράφοντες· τὰ περὶ Ἰωάσαφ, ἔχει δὲ καὶ ὁ Μακαριώτατος γράφων περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάσαφ. Ἴδου λοιπὸν τί ἀναγινώσκωμεν ἐν αὐτῷ: «... ὅθεν διὰ τῆς παρούσης συνοδικῆς πράξεως γράφοντες ἀποφαινόμεθα, ἵνα ὁ δηλωθεὶς ἱερώτατος Μητροπολίτης Λαρίσσης κύρ Ἰωάσαφ ὡς Πρόεδρος καὶ ὡσανεὶ γνήσιος μητροπολίτης Ἰωαννίνων, παραλαβὼν τὴν Μητρόπολιν ταύτην, ἦν πάλαι γνήσιος διακατεῖχεν, καὶ ἐν αὐτῇ πρῶτος μητροπολίτης ἀνηγορευθῆ διδάσκη κτλ.»¹.

Ὡστε ὁ Ἰωάσαφ πρὶν ἢ ἐκλεγθῆ Λαρίσσης ὑπῆρξε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων χειροτονηθεὶς ἐξ ἱερομονάχων τὸ πρῶτον ὡς Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ἐξ ἧς Μητροπόλεως ἀγνωστον τίνος ἐνεκεν μετετέθη εἰς Λάρισσαν. Παυθεὶς ὁμοῦ ἐκ Λαρίσσης, ἀγνωστον διὰ τίνα ἀφορμὴν, διέμεινεν ἀνευ θέσεως, τὴν Μητρόπολιν Λαρίσσης λαβόντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Δανιήλ· ἀλλὰ «τοῦ Ἰωάσαφ ἀπορρίθι συσχεθέντος καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως κεντημένου, ἀλλὰ καὶ λογισμοῖς ἀλλοκότοις τῆδε κακεῖσε φερομένου, καὶ μέλλοντος διὰ τοῦτο δράσειν τὰ μὴ προσήκοντα», ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας μετὰ τῆς συνόδου διεσκέφατο, ἵνα τὸν τοιοῦτον ἄνδρα τμήσει καὶ ἀναπαύσῃ ἐν ἐτέρᾳ ἐπαρχίᾳ καὶ μὴ πικρῶν ἀπαραμύθητον ἐάσῃ. Προφανέστατα ὅθεν καταφαίνεται ὅτι ὁ Λαρίσσης Ἰωάσαφ καὶ «Πρόεδρος» Ἰωαννίνων δὲν ὑπῆρξε διάφορος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων τῶν ἐτῶν 1549—1571.

Ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ Ἰωαννίνων» ἐγράψαμεν ὅτι ὁ Δανιήλ παυθεὶς ἐκ τῆς Μητροπόλεως Λαρίσσης ἔλαβε τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, καὶ πράγματι ἐν ἔτει 1571 καὶ 1572 ὡς Μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἀπαντῶμεν Δανιήλ² ὅστις ἐν ἔτει 1572 ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1573 ἀπεκατεστάθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Λαρίσσης, διότι κατὰ τὰ ἔτη 1573, 1574, 1575 καὶ 1580 ἀπαντῶμεν ὡς Λαρίσσης τὸν Δανιήλ³.

Γεννᾶται ὁμοῦ τὸ ζήτημα: τοῦ Δανιήλ ἐν ἔτει 1572 ἢ 1573 ἀποκατασταθέντος εἰς Λάρισσαν τίς διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων; Ἐκ τῆς γνω-

στῆς Πατριαρχικῆς Πράξεως φαίνεται ὅτι ὁ Ἰωάσαφ μόνον ἐν ἔτει 1581 ἔλαβε προεδρικῶς τὰ Ἰωάννινα. Τότε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1572 ἢ 1573 μέχρι τοῦ 1581 τίς ὑπῆρξε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων; Ἐπὶ τόσα ἔτη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χηρεύῃ ἢ ἔγκριτος αὕτη Μητρόπολις. Ἄλλως τε οὐδ' ὑπῆρχε τότε ἡ συνθήκη, ἵνα αἱ χηρεύουσαι Μητροπόλεις διοικούνται ὑπὸ τοποτηρητῶν, ὡς ἀτυχῶς παρὰ τοὺς κανόνας γίνεται σήμερον. Βεβαίως κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ὑπῆρξε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων, τὸ ὄνομα ὁμοῦ τοῦ ὁποίου ἀγνοοῦμεν. Τοῦτο ἐξηγεῖται σαφῶς ἐκ τῆς γνωστῆς Πράξεως.

Προκειμένου νὰ ἀποκατασταθῇ πλέον ὁ ἐπὶ ὀκτώ ὅλα ἔτη διατελέσας ἀνευ ἐπαρχίας Ἰωάσαφ καὶ λάβῃ προεδρικῶς τὰ Ἰωάννινα, ἔπρεπεν ὁ θρόνος τῶν Ἰωαννίνων νὰ χηρεύῃ καὶ ἦτο πράγματι κενὸς κατὰ τὸ ἔτος 1581, τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων ἐκλείψαντος. Τί συνέβη τότε, ἀγνοοῦμεν ἀλλὰ πάντως κάτι τραγικὸν θὰ ἔλαβε τότε χώραν ἐν Ἰωαννίνοις. Ἡ Πατριαρχικὴ Πράξις λέγει: «Κρίμασι δὲ Θεοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων χωρὶς ποιμένος καταλειφθείσης καὶ δεομένης Ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως γνώμῃ συνοδικῇ» κ.τ.λ.

Τὸ «κρίμασι Θεοῦ», τὸ «κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος» συνήθως ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς ὑπομνήμασι τίθεται δταν ἐπήρχετο εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς τι τὸ βίαιον· πόσοι Πατριάρχαι καὶ πόσοι ἱερεῖς βιαίῳ θανάτῳ δὲν ἐμαρτύρησαν; Ἴσως τοιοῦτος θάνατος εὑρε καὶ τὸν τότε Μητροπολίτην Ἰωαννίνων, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀγνοοῦμεν. Ὑπάρχει ἄλλως τε παράδοσις τις ἐν Ἡπείρῳ, καθ' ἣν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Μητροπολίτης τις Ἰωαννίνων ἐφρονεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ ζήτημα· ἀγνοοῦμεν προσέτι ἄν, κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ὑπόσχεσιν τὴν λέγουσαν «ἢ ἂν ὡρα διαμεινῇ κενὸς ὁ ῥηθεὶς τόπος καὶ θρόνος Λαρισσαίων καὶ ἀπροστάτευτος εὐλόγῳ τρόπῳ ἐπανέλθῃ πάλιν οὗτος ὁ κύρ Ἰωάσαφ», ὁ Ἰωάσαφ «πρόεδρος» Ἰωαννίνων ἐπανήλθεν καὶ πάλιν εἰς Λάρισσαν κενωθείσης τῆς ἐπαρχίας ταύτης διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δανιήλ. Τὸ πιστεύομεν ὁμοῦ. Μητροπολίτην Λαρίσσης Ἰωάσαφ ἀπαντῶμεν κατ' Αὐγούστον τοῦ 1590 ἐπαναλαμβάνοντα τὸν θρόνον αὐτοῦ τῆς Λαρίσσης, τοῦ ὁποίου ἐνεκα σκευωρίας πρότινος εἶχεν ἀπομακρυνθῆ, ἀντικατασταθέντα ἀντικανονικῶς ὑπὸ τοῦ Δημητριάδος Παχωμίου⁴. Λαρίσσης Ἰωάσαφ ἀπαντῶμεν ἐπίσης ἐν ἔτει 1580⁵, ὡς καὶ ἐν

1. Κ. Ν. Σάθρα, Βιογραφικὸν Σχέδιον περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β' σελ. 146-148.

2. Μητροπολίτου Παραμυθίας καὶ Πάργας ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 25.

3. Δελτίον Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Περιόδος Β' τομ. Γ' σελ. 20. «Θεολογία» Δ', 88. ΙΑ', 337. Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Μητροπόλεως Λαρίσσης ὑπὸ Κ. Δυοβωνιώτου «Ἱερός Σύνδεσμος» 1916 ἀρ. 27. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ΙΒ', 356. «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας τόμ. ΙΑ', σελ. 448.

4. Κ. Σάθρα, Βιογρ. Σχέδιον ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 158-160.

5. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ΔΒ', σελ. 415.

ἔτει 1587 καὶ 1590¹. Ἀλλὰ καὶ Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ ἐπίσης ἀπαντῶμεν κατὰ τὸ 1575 καὶ 1580². Ὅστε ταυτοχρόνως καὶ ἐν τῇ Μητροπόλει Λαρίσης καὶ ἐν τῇ Μητροπόλει Ἰωαννίνων ὁ Ἀρχιερεὺς ἐκαλεῖτο Ἰωάσαφ. Τίς ὅμως τῶν δύο τούτων Μητροπολιτῶν τῶν φερόντων τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ εἶναι ὁ ἡμέτερος Ἰωάσαφ;

Βεβαίως εἰς ἐκ τῶν δύο εἶναι νεώτερος. Τίς ὅμως, ὁ Ἰωαννίνων ἢ ὁ Λαρίσης;

Τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ ἴσως ἕνεκα τῆς προσηγνηθείσης πατριαρχείας Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἦν ἐν χρήσει μεταξὺ τῶν κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας πλείστους ὅσους ἀπαντῶμεν τοιοῦτους τότε φέροντας τὸ ὄνομα τοῦτο. Τινὰς τούτων ἀναφέρομεν, ὡς τὸν πανοσιώτατον καὶ σοφώτατον ἐν πνευματικῶν πατράσι κύριον Ἰωάσαφ, τὸν πανεντιμώτατον πρὸς τὸν ἐπιστέλλει ὁ πολὺς Μάξιμος ὁ Μαργουίνιος³. Ἐπίσης τοῦς Κυζίκου Ἰωάσαφ, Θηβῶν Ἰωάσαφ, Δαμαλαῖ Ἰωάσαφ, Καστορίας Ἰωάσαφ⁴, Ἀδριανουπόλεως Ἰωάσαφ⁵, Ἀμασειᾶς Ἰωάσαφ, Νευροκοπίου Ἰωάσαφ, Ἰσχανίου Ἰωάσαφ⁶.

Τίς ἐκ τούτων ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν ἀναζητούμενον Ἰωάσαφ; ἄγνωστον. Τὸ μόνον δὲ βέβαιον καὶ προφανές εἶναι ὅτι ὁ Λαρίσης Ἰωάσαφ καὶ «Πρόεδρος» Ἰωαννίνων Ἰωάσαφ δὲν ὑπῆρξε διάφορος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωάσαφ τῶν ἐτῶν 1549—1571.

† Ο ΠΡ. ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

1. «Θεολογία» Ζ', σελ. 40. Ὁ ἐν Κων]πόλει Ἑλληγν. Φιλ. Σύλλογος Μαυρογορδ. Β. καὶ Παραρτ. ΙΗ', τόμ. σελ. 173—208. W. R e g e l Analecta Byzantino-Russica, Petropol 1891 σελ. 85—91.

2. «Ἐκκλ. Φάρος» ΙΑ', 246—249 Turcograecia σελ. 272.

3. Χειρόγραφος Κώδιξ Βιβλιοθ. Βουλῆς 101 σελ. 1 καὶ ἐξῆς Ἰωάσαφ ὁ Δορυανός.

4. Turcograecia σελ. 172.

5. Turcograecia σελ. 336.

6. Turcograecia σελ. 507.

Η ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

[1]

Ἀθανασίαν τοῦ ἀνθρώπου λέγοντες νοοῦμεν τὴν ἀθανασίαν τοῦ πνεύματός του, τὴν προσωπικὴν ἀθανασίαν ἐκάστου ἐπὶ μέρους ἀνθρώπου. Ὑπὲρ αὐτῆς συνηγοροῦν τέσσαρα κύρια ἐπιχειρήματα: α) ἀπὸ τῆς μοναδικῆς ἐν τῷ κόσμῳ θέσεως τοῦ ἀνθρώπου, β) ἀπὸ τῶν μεγάλων του ἱκανοτήτων, γ) ἀπὸ τῆς ἐμφύτου πεποιθήσεως ὅτι εἶναι ἀθάνατος καὶ δ) ἀπὸ τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ ἀναξιοπαθειῶν του.

α) Ἡ μοναδικὴ θέσις τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἀνθρώπος κατέχει μοναδικὴν ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν, τοῦτο δὲ φαίνεται ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι τὸ τελευταῖον καὶ τὸ εὐγενέστατον κατάντημα τῆς μεγάλης

γραμμῆς τῆς ἐξελίξεως ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπὶ πολλὰς χιλιάδας ἐτῶν. Τόσον μεγάλη ἐξελικτικὴ διαδρομὴ ἀπαιτεῖ, ὡς καὶ οἰονδήποτε ἄλλο πρᾶγμα, ὄχι μόνον μίαν αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ ἓνα σκοπὸν ὅσονδήποτε δὲ πολλὰ πρᾶγματα καὶ ἂν ἐξηγῆ ἢ ἐξέλκεις, τὸν ἑαυτὸν τῆς ὁμοῦς νὰ ἐξηγήσῃ δὲν εἴμπορεῖ. Διὰ τί θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρξῃ ἐν γένει ἐξέλιξις; Διὰ τί ἐν σύμπαν ἀποτελούμενον ἀπὸ ὕλην νεκρὰν θὰ ἔπρεπε κάποτε νὰ παραγάγῃ ζωὴν; Θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρξῃ λόγος τις δι' αὐτά, ποῖος δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ ἦνε ὁ ἀποχρῶν αὐτὸς λόγος;

Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸν τὸν ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ ἀνώτατον τῶν δημιουργημάτων ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου, ἀλλὰ κατ' ὅσον γνωρίζομεν, καὶ ἐπὶ οἰουδήποτε πλανήτου. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν θὰ πρέπη νὰ εὐρωμεν τὴν ἐξήγησιν. Ἐπομένως ἡ ἐξέλιξις θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸν Θεὸν μὲν ὡς αἰτίον τῆς, τὸν ἀνθρώπου δὲ ὡς σκοπὸν τῆς. Καὶ τὸ μὲν αἰτίον τῆς εἶναι ἀνάλογον καὶ ἐπαρκές· εἶναι ὁμοῦς τοιοῦτος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς; Διότι τὸ ἀνθρώπινον γένος ὑπάρχει διὰ παντὸς ὁποῖον εἶναι καὶ τόρα. Τὰ πάντα δεικνύουν ὅτι ἡ γῆ αὕτη θάτιον ἢ βράδιον θὰ πᾶσιν εἰς τὸν ἥλιον, ὅπου πᾶσα μορφή ζωῆς θὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται Ἐπομένως, ἐὰν ὁ ἀνθρώπος δὲν ἦνε ἀθάνατος, ἡ ὅλη ἐξέλιξις, ἡ ὁποία ἔφθασεν εἰς αὐτὸν ὡς εἰς τὸ τελικὸν τῆς κατάντημα, δὲν θὰ ἔχη σταθερὸν ἀποτελεσμα. Οὐδὲν δὲ μὴ μόνιμον ἀποτελεσμα φαίνεται ὅλος ἄξιον τοῦ αἰωνίου Θεοῦ.

Ἐὸν ὅμως ὁ ἀνθρώπος ἦνε ἀθάνατος, καὶ ἐὰν ἡ γῆ αὕτη μὲ τὸ παρόδοξον μείγμα τῆς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἦνε κατάλληλος τόπος δοκιμασίας καὶ διαμορφώσεως τοῦ χαρακτήρος του, ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς θέλη ἴσως ἐφεξῆς νὰ περιβάλλεται ὑπὸ ἀνθρώπων πού ἀντέσχον εἰς τὴν δοκιμασίαν καὶ ἐμόρφωσαν τὸν χαρακτήρα τῶν συμφώνως πρὸς τὴν βούλησιν Του, τότε θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἤγαγεν εἰς σταθερὸν ἀποτελεσμα, ὁπότε δὲν θὰ παρουσιάζετο ὡς παρόδοξον μυστήριον, ὁποῖον ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν ἀντίθετον ἐκδοχὴν διότι ἡ τελείωσις τῶν ἀθανάτων ὄντων φαίνεται ὡς ἄξιον καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀντικείμενον.

Κατὰ ταῦτα, ἐὰν ἀρνηθῶμεν τὴν ἀθανασίαν τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὅλη ἐξέλιξις ἀποβαίνει ἀκατανόητος καὶ ἡ φύσις παραμένει ἄλιτον αἴνιγμα· ἡ ἐξέλιξις καταλήγει εἰς ἀδιέξοδον. Δεκτικῆς ὅμως γενομένης τῆς ἀθανασίας, εἶναι τοῦλάχιστον δυνατὴ μία ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅπως ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ φύσις θὰ ἦτο μόνον μέσον πρὸς ἓνα σκοπὸν, ἐν προσωρινόν, ἀλλ' ἴσως ἀναγκαῖον, μέσον πρὸς σκοπὸν μόνιμον, τὸν σκοπὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου—ἐνὸς ἐλευθέρου ὄντος—καὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ αὐτοῦ μὲ ἀνάλογον περιβάλλον διὰ τὴν ἠθικὴν του ἀγωγὴν, ἡ ὁποία θὰ τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ γείνη, ἐὰν θέλη, δυνάμει τῆς ἐλευθερίας του καὶ ἀγαθὸς ἀνθρώπος, ἦτοι ἀνθρώπος πράτων τὸ ἀγαθὸν ἐνῶ θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τὸ κακόν, τοιοῦτοτρόπως δὲ νὰ ἀποβῆ ἐν τινι μέτρῳ ἄξιος νὰ μετᾶσχη τῆς ἀθανασίας τοῦ Δημιουργοῦ του

Πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῆ ἁγαθός, ἐν τῇ αὐστηρᾷ κυριολεξίᾳ. Θὰ εἰμποροῦσε νὰ δημιουργηθῆ τέλειος (ὅπως μία μηχανή) ἢ ἀθῶος (ὅπως τὸ βρόφος), ἀλλὰ διὰ νὰ γείνη ἁγαθός ἀπαιτεῖται, ὅπως εἴπομεν ἤδη, ἡ συνεργασία αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἀδιάλειπτος ἐκλογή τοῦ ἀγαθοῦ μὲ ὅλην τὴν δυνατότητα τῆς προτιμῆσεως τοῦ κακοῦ. Τοῦτο δὲ κατ' ἀνάγκην ἀποτελεῖ οἰονεὶ βραδυπορείαν μὲ τὴν δυνατότητα καὶ ἀποτυχῶν. Ὁ σκοπὸς τῆς ὅμως εἶνε σκοπὸς σταθερὸς καὶ μόνιμος καί, ἐπομένως, ἀνάλογος ἴσως καὶ ἐπαρκῆς, ὃ δὲ παρῶν κόσμος φαίνεται ἀκριβῶς ὃ κατ' ἀλλήλους πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου διότι παρῆκε εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀπειροσίτους εὐκαιρίας—καθ' ἑκάστην, ἐὰν θέλη νὰ τὰς χρησιμοποιῇ—νὰ κάμνη τὸ ἀγαθόν, μολονότι θὰ εἰμποροῦσε νὰ κάμνη καὶ τὸ κακόν.

Εἴμεθα λοιπὸν ὑποχρεωμένοι νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα—ὅσον δὴ ποτε κἂν τοῦτο ἠβέλε φανῆ παραδόξον—ὅτι ἡ βαθμιαία ἀγωγή καὶ τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ μόνη ἐπαρκῆς ἐξηγήσις τοῦ κόσμου, τὸ πραγματικὸν ἀντικείμενον τῆς μακροῦς του ἐξελίξεως, ὃ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη. Ἐὰν ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦνε ἀθάνατος, ὃ σκοπὸς οὗτος εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ, διότι κανεὶς δὲν ἐπιτυγχάνει ἐδῶ—εἰς τὸν κόσμον τούτον—τὴν ἠθικὴν τελειότητα, ἂν δὲ τυχὸν τὴν ἐπιτυγχάνει, τοῦτο—δι' ὀλίγον μόνον καιρὸν. Καὶ ἐρωτῶμεν: εἶνε πιθανὸν ὅτι τὸσον εὐρεῖα κλίμαξ ἐξελίξεως θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτύχη τοῦ σκοποῦ τῆς, ἢ, τὸ πολὺ, νὰ καταλήξῃ εἰς τὸσον πρόσκαιρον ἐπιτυχίαν; Δὲν εἶνε πιθανώτερον ὅτι, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἦνε τὸ τέρμα τῆς ἐξελίξεως, ὃ δημιουργὸς τῆς Θεὸς θὰ τὸν ἐκτιμήσῃ, ἂν δὲ τὸν ἐκτιμᾷ, δὲν εἶνε ἀπίθηνον τὸ ὅτι δὲν θὰ τὸν ἄρῃ νὰ ἀπολεσθῆ διὰ παντός; Μὲ ἄλλους λόγους, τοιοῦτο μέγα σχέδιον ἐξελίξεως φαίνεται νὰ ἀπαιτῆ ἀνάλογον τέρμα, αὐτὸ δὲ εἰμπορεῖ νὰ ἦνε μόνον ἡ ἀθανασία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν συνόλῳ λοιπὸν εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν μὲ τὸν *Romans*, ἕνα τῶν μεγάλων θιασωτῶν τῆς ἐξελίξεως, ὅτι «μόνον μὲ αὐτὴν τὴν θεωρίαν εἶνε δυνατὸν νὰ δοθῆ κάποια ἔννοια εἰς τὸν κόσμον, ἢτοι κάποιος ἀποχερῶν λόγος τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάξεως».

β) Αἱ ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐὰν ἀπὸ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μοναδικὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀποβαίη πιθανὴ ἡ ἀθανασία του, αἱ εὐρεῖαι του ἱκανότητες μαρτυροῦν ὅτι ὑπάρχουν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἐνδείξεις περὶ συνεχίσεως τῆς ζωῆς του καὶ μετὰ θάνατον, διότι φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε προσηρμοσμένος πρὸς τὴν παροῦσαν μόνον ζωὴν, ἀλλὰ ἔχει τίσεις καὶ ἐφρέσεις διὰ ζωὴν πολὺ ἐπέκεινα τῶν ὁρίων τῆς. Αἱ δυνάμεις του φαίνονται προωρισμέναι διὰ συνεχῆ καὶ σχεδὸν ἀτελεύτητον ἀνάπτυξιν. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι ποθοῦν τὴν ἀθανασίαν. Ἡ ἐδῶ ζωὴ δὲν φαίνεται νὰ τοὺς ἱκανοποιῇ πλήρως. Οἱ ἄνθρωποι π.χ., καὶ πρὸ πάντων οἱ ἐπιστήμονες, ἐπιθυμοῦν θερμῶς γνῶσιν πού δὲν εἰμποροῦν ποτὲ νὰ τὴν ἀποκτήσουν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τούτον τὸν κόσμον. Τοιοῦτοτρόπως αἱ ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου

εἶνε ὅπως διόλου δυσανάλογοι πρὸς τὸν προορισμὸν του ἂν πρόκειται ἡ ὅλη του ζωὴ νὰ εἶνε μόνον ἢ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ζωὴ του· εἰς πολλοὺς δὲ φαίνεται ἀπίθανον τὸ ὅτι ὁ Δημιουργὸς θὰ ἐπροίκιζε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸσον περιττὰς καὶ ἀχρήστους ἱκανότητας.

Τὸ πρῶγμα ἀποδεικνύεται περιττῶς καὶ ἀπὸ τὰς ἀναλογίας τῆς φύσεως. Τὸ πτηνὸν π.χ. πού εἶνε ἀκόμη μέσα εἰς τὸ ὦδον ἔχει μερικὰ ἀνανάπτικτα ὄργανα πού δὲν εἰμποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐφ' ὅσον δὲν ἐκκολάπτεται, τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν ὅτι ὁ προορισμὸς του εἶνε νὰ ἐκκολαφθῆ κάποτε. Ἐξ ἄλλου, πτηνὸν πλήρως ἀνεπτυγμένον φαίνεται καθ' ὀλοκλήριαν προσηρμοσμένον πρὸς τὴν τριτηνὴν του κατάστασιν καὶ μὴ ἐπιθυμοῦν ἄλλην ἀνωτέραν, ἢ μὴ ἔχον δι' αὐτὴν ἱκανότητας· ἐξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι δὲν ἦτο προωρισμένον δι' αὐτὴν. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἠμποροῦμεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι διὰ κάποια ἀνωτέραν κατάστασιν εἶνε προωρισμένος ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον ἡ διανοητικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ του φύσις δὲν ἱκανοποιοῦνται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν του. Συντόμως εἰπεῖν, ὅλα τὰ ζῶα φαίνονται δημιουργημένα διὰ μόνον τοῦτον τὸν κόσμον, μόνος δ' ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ἱκανοποιημένος ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ὑπάρξεώς του.

Πλὴν τούτου, ἡ περίοδος τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του παρουσιάζεται ὡς δυσανάλογος πρὸς τὸν ἀναγκαιοῦντα δι' αὐτὴν χρόνον ἐν ἧ περιπτώσει ὁ θάνατος εἶνε τὸ ὀριστικὸν τῶν πάντων τέλος. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἠθικοῦ χαρακτήρος τοῦ ἀνθρώπου συχνὰ συνεχίζεται ἀκόμη μέχρι σχεδὸν τοῦ τέρματος τῆς ζωῆς του, ὅποτε ἐπιτυγχάνει τὴν ὀριμότητά του. Ἄλλὰ διὰ ποῖον σκοπὸν κατέστη ὄψιμος; Πάντως ὄχι πρὸς ἄμεσον καταστροφὴν. Ὅ πάντα τὰ ἄλλα μὲ τὴν σοφίαν προσχεδιάσας σοφὸς Δημιουργὸς δὲν θὰ ἐσκόπει ἄρᾳ γε διὰ τὸ εὐγενέστερον τῶν δημιουργημάτων του κατὰ καλλίτερον ἀπὸ τὰς ἀπλᾶς ἀπειροσίτους του ἱκανότητας, τοὺς ἀνεκπληρώτους πόθους καὶ τὴν δι' ἀνύπαρκτον σκοπὸν προπαρασκευῆν του καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν;

γ) Ἡ ἔμφυτος πεποίθησις.

Ὁ ἄνθρωπος ἐνδομύχως πιστεύει εἰς τὴν ἀθανασίαν του. Τοῦτο δὲ εἶνε πολὺ φυσικὸν ἀφοῦ ἔχει ὀποιᾶς εἶδομεν ἱκανότητας καὶ ἐπιθυμίας. Τὴν τοιαύτην δὲ πεποίθησιν εἶχον οἱ ἄνθρωποι πάσης σχεδὸν ἐποχῆς καὶ χώρας, μορφωμένοι καὶ ἀμαθεῖς, πολιτισμένοι καὶ ἀπολίτιστοι. Τὴν εἶχον καὶ οἱ προϊστορικοὶ ἄνθρωποι πού ἔθαπτον τροφὰς καὶ ὄπλα μαζὺ μὲ τοὺς νεκροὺς των, καὶ φιλόσοφοι τῆς περιωπῆς τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Πῶς ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῆ ἡ τοιαύτη πίστις; Ὅχι βεβαίως ἀπὸ τὴν πείραν· πᾶσα ἀπόπειρα νὰ ἐξηγηθῆ ἀπὸ τὸν πόθον τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν ἀθανασίαν ἢ ἀπὸ τὴν περιστατικὴν τινος φαντασίωσιν ὅτι βλέπει ἀποθανόντα φίλον, δὲν εἶνε ἐπαρκῆς. Ὁ πόθος δὲν εἶνε πεποίθησις καὶ αἱ φαντασιώσεις εἶνε ἀποδεδειγμένως ἀναξιοπίστοι. Αὐτὰ ἠμποροῦν νὰ ἐξηγήσουν μίαν σποραδικὴν ἀτομικὴν πίστιν, ὄχι ὅμως καὶ τὴν σταθε-

ρὰν καὶ γενικὴν τῆς ἀνθρωπότητος πεποίθησιν εἰς τὴν ἀθανασίαν, καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον φαινομενικῶς ἀντιτίθεται εἰς αὐτὴν κάθε τάφος. Ἡ εἰς τὴν ἀθανασίαν λοιπὸν πίστις ἐμφανίζεται ἔμφυτος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ ἐρωτᾶται : εἶνε ἄρα γὰρ πιστευτὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἐνέβαλεν εἰς τὸν ἀνθρώπον μίαν τοιαύτην παράδοξον πεποίθησιν ἐὰν αὕτη ἦτο πλάνη ;

(W.T.)

ΓΕΝΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜῳ,

ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

(Δημοτικὸν σχολεῖον)

α') Σκοπὸς τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ Δ. Σ.

Πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος τοῦ Δ. Σ. ὡς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν μάθημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ καθορίσωμεν τὸν σκοπὸν τῆς θρησκευτικῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας ἐν τῷ Δ. Σ., διότι μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ δυνηθῶμεν νὰ βαδίσωμεν ἐπὶ ἀσφαλούς ἐδάφους. Τὸν σκοπὸν τοῦτον δυνάμεθα, κατὰ τοὺς ἀρίστους τῶν παιδαγωγῶν, νὰ διατυπώσωμεν ὡς ἑξῆς : *Διὰ τῶν ποιικίλων σχολικῶν μέσων καὶ ἰδίως διὰ τῆς προσκλήσεως θρησκευτικῶν γνώσεων μικρὸν κατὰ μικρὸν καθοδηγήσῃς εἰς τὴν βαθμιαίως συντελουμένην ἀφύπνισιν τῆς θρησκευτικότητος τοῦ παιδίου καὶ ἐνίσχυσιν τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἰκανότητος πρὸς αὐτενεργὸν ἀσκήσιν βίου χριστιανικοῦ.* Ἐν τῷ σκοπῷ τούτῳ περιέχονται, ὡς εἶναι φανερόν, αἱ βασικαὶ θεολογικαὶ καὶ παιδαγωγικαὶ ἀπαιτήσεις διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διδακτικοῦ ὕλικου, αἱ ὁποῖαι κατὰ ταῦτα εἶναι αἱ ἑξῆς : Ἡ διδασκομένη θρησκευτικὴ ὕλη ὀφείλει : 1) Νὰ προέρχεται ἐκ τῶν γεννησίων πηγῶν τῆς ἡμετέρας θρησκείας καὶ νὰ προάγῃ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα· καὶ 2) Ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν μαθητῶν νοητικὰς αὐτῶν δυνάμεις καὶ τὰ διαφέροντα αὐτῶν. Ἀμφότεραι αἱ ἀπαιτήσεις αὗται πρέπει νὰ χρησιμεύσιν ὡς γνώμων διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς πρὸς πρόσκτησιν θρησκευτικῆς διδακτικῆς ὕλης. Οἱ μικροὶ μαθηταὶ πρέπει νὰ διαφορεθῶσιν ἑλαστικῶς διὰ τοῦ σχολείου περὶ ὅλων τῶν γενικωτέρων θρησκευτικῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦσι τὸν νοῦν των, πρέπει νὰ γνωρίσωσι τὸν βασικὸν νόμον τῆς ἠθικῆς των προόδου, πρέπει νὰ μάθωσι τὸν Θεὸν οὐχὶ ὡς ἀφηρημένην τινὰ φιλοσοφικὴν ἔννοιαν, ἢ ὁποῖα ἄλλως τε θὰ ἦτο εἰς αὐτοὺς ἀκατανόητος, ἀλλ' ὡς Δημιουργόν, Πατέρα καὶ Σωτῆρά των· μετὰ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι καὶ ὁ διδάσκων εἶναι ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ προσωπικότης.

β') *Υπάρχει ἀνάγκη ἀναλυτικοῦ προγράμματος : Ἡ ἐνιαία διδασκαλία. Ἡ ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλία.*

Ὡς πρὸς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τοῦ Δ. Σ. καὶ μάλιστα τῶν κατωτέρων αὐτοῦ τάξεων ὑπάρχουν, ὡς γνωστόν, σοβαραὶ διαφωνίαι καὶ ἀντιρροήσεις. Δὲν

πρόκειται εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον νὰ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ ὄντως σοβαροῦ καὶ δυσχεροῦς διδακτικοῦ προβλήματος τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας, διὰ τῆς ὁποίας, ὡς γνωστόν, καταγοῦνται τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα, παρεχόμενης διδακτικῆς ὕλης ἐξ ὅλων τῶν μαθημάτων κατὰ συγκεντρωτικοὺς κύκλους. Ὅτι ὅμως διὰ τοῦ τρόπου τούτου, εἴτε ἐκ δυσμενοῦς τυχὸν προδιαθέσεως τοῦ διδάσκοντος πρὸς τὸ θρησκευτικὸν μάθημα, εἴτε καὶ ἐκ τεχνικῶν διδακτικῶν τῆς συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας λόγων, εἶναι δυνατόν νὰ παραμεληθῇ ἢ καὶ νὰ καταργηθῇ σιωπηρῶς τὸ θρησκευτικὸν μάθημα ἐκεῖ ὅπου ἐφαρμόζεται ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία, εἶναι εἰς πάντας φανερόν. Ἐνεκα τούτου ὁ καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἀνώτερος Ἐπόπτης τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου κ. Ν. Ἐξαρχόπουλος θέτει περιορισμὸν εἰς τὸ σύστημα τοῦτο ὡς πρὸς τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν. Ἐν τῷ β' τόμῳ τῶν «Δημοσιευμάτων τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου» τῶν ἐτῶν 1929—1931 γράφει οὗτος τὰ ἑξῆς : «...Τὸ αὐτὸ πράττομεν καὶ διὰ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν. Οὕτε ἡ ὕλη τοῦ μαθήματος τούτου εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ δύναται νὰ παρεμβληθῇ ἐν τῇ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας καὶ συνδεθῇ ἁρμονικῶς μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ συζητουμένων θεμάτων, ἀλλ' οὕτε καὶ ἡ σημασία τοῦ μαθήματος τούτου ἐπιτρέπει νὰ τελεῖται διεσπασμένη καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλία αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὑφίσταται παρ' ἡμῶν ἕτερον περιορισμὸν ἢ ἐφαρμογὴ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας. Ὁρίζομεν δηλαδή, ἵνα καὶ τὰ θρησκευτικὰ διδάσκονται ὡς ἰδιαιτέρον μάθημα». Ἡ λύσις αὕτη καὶ διὰ παιδαγωγικοῦ καὶ διὰ θρησκευτικοῦ λόγους κρίνεται ἡ ὀρθότερα. Ἐπομένως ; καὶ ἐκεῖ ἐνθα ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῆς «ἐνιαίας διδασκαλίας» ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη προγράμματος διὰ τὰ θρησκευτικά.

Μία ἄλλη μορφή διδασκαλίας εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, συνεπαγομένη τὴν κατάργησιν τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος, εἶναι ἡ λεγομένη ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλία. Ἡ μορφή αὕτη στηρίζεται ἐπὶ διδακτικῆς τινος ἀρχῆς, ἀπαιτούσης ὅπως ἡ ἐκλογὴ τοῦ διδακτικοῦ ὕλικου συμφωνῇ καὶ ὀρθοῖται ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε παιδικῶν διαφερόντων, ἅτινα πάλιν τρέφονται καὶ ζωογονοῦνται ὑπὸ τῶν διαφορῶν γεγονότων τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν. Τὴν τοιαύτην μορφήν οἱ μὲν τῶν παιδαγωγῶν συνυφαίνουσι στενῶς μετὰ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας, εἰς τὸν ὅσον ὥστε ν' ἀποτελῇ μετ' αὐτῆς ἐνιαῖόν τι καὶ ἀδιάσπαστον σύνολον, ἄλλοι ὅμως δέχονται τὴν ἐλευθέρην ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλίαν ὡς «εἶδος ἐργασίας ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας»¹ καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν βαλόν. Ἐννοεῖται ὅτι δι' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἔχει σημασίαν ἡ πρώτη ἐκδοχή. Ὑποδείγματα τοιούτων διδασκαλιῶν παρέχει εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ Διδακτικῇ του ὁ παιδαγωγός, καὶ ἄλλοτε Διευ-

1. Σελ. 354.

2. Ἐνθ' ἀν. 119β. καὶ Ν. Καραχρίστου «Διδακτικὴ τοῦ σχολείου ἐργασίας», τευχ. β' 1930, σελ. 110.

θυνητής τοῦ Μαρασλείου κ. Ν. Καραχρῖστος¹. Ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν συμπυκνῶνται, οὕτως εἰπεῖν, περὶ τὰς δύο μεγίστας ἑορτὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα, διότι τότε, καὶ ἰδίως κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἑορτῶν τούτων, κορυφῶνται τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν διὰ τὸ θρησκευτικὸν μάθημα. Εὐκαιρίαν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Π. καὶ τῆς Κ.Δ. παρέχει εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας καὶ ὁ στολισμὸς τῶν τάξεων διὰ θρησκευτικῶν εἰκόνων, τὰς ὁποίας διαθέτει τὸ σχολεῖον. «Ὅταν τὰ παιδιὰ γιὰ τὸν στολισμὸν τοῦ δωματίου των ἀναρτοῦσαν στοὺς τοίχους τὶς εἰκόνες τῆς Π. Διαθήκης, διάβαζαν τί ἔλεγε κάθε εἰκόνα, τὴν παρατηροῦσαν καὶ ἠθέλησαν νὰ τοὺς ἐξηγηθῇ. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἦτο δυνατό νὰ γίνῃ τοῦτο τότε καὶ προπᾶντων γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ ἡ ἐρευνητικότης τῶν παιδιῶν, τοὺς ἐδίδετο ἡ ἀπάντησις νὰ ἐρευνήσουν μόνον τοὺς στὰ σπῖτια τοὺς σὲ σχετικὰ βιβλία, ἢ νὰ ρωτήσουν τοὺς γονεῖς των καὶ ὕστερα ἀπὸ τὶς γιορτὰς θὰ τὰ ποιῶμε...»². Ἄλλ' ὁ ἄρκος οὗτος διδακτικὸς «ψυχολογισμὸς», παρὰ τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἀφορμᾶται οὐχὶ ἀπὸ τῆς διδακτικῆς ὕλης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς παιδικῆς ψυχῆς (vom Kinde aus), ἔχει καὶ τὰ μειονεκτήματά του: Ἐν πρώτοις δύναται ν' ἀγάγῃ εἰς τὴν ἔλλειψιν συστήματος, ὁπότε ἡ διδασκαλία θὰ καθίστατο ἑλλιπής, διότι αὕτη, ἐξαρτωμένη μόνον ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν καὶ περιστάσεων, θὰ παρουσίαζε πολλὰ τὰ κενά. Ἐκ τῆς ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλίας ἔλλείπει βεβαίως ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται ν' ἀποβῇ τόσον βλαπτικὸς ἐν τῇ ἀγωγῇ καθ' ὅλου, ἀλλ' ἔλλειπει συγχρόνως καὶ ἡ ἐνότης καὶ ἡ λογικὴ συνάρτησις τῆς διδασκαλίας, οὕτω δὲ δὲν εὐρίσκουσιν αἱ νέαι γνώσεις ἐπαρκῆ ἐρείσματα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παιδίου. Ἄλλὰ πλὴν τῶν ψυχολογικῶν τούτων λόγων καὶ τινες ἄλλοι λόγοι ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλίαν ὡς τὴν μόνην ἐνδεδειγμένην, διὰ τὸ θρησκευτικὸν μάθημα τοῦλάχιστον: Διὰ τοῦ προγράμματος ἐξασφαλιζονται καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἀντικειμενικαὶ ἀπαιτήσεις, αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκει ὁ παῖς καὶ περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν εἰς προηγούμενον ἡμῶν ἄρθρον. Ἐὰν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ θρησκευτικοῦ διδακτικοῦ ὕλικου ρυθμιστῆται εἶναι τὰ διαφέροντα καὶ αἱ τυχόν προτιμήσεις τῶν μαθητῶν καὶ ἡ συνδρομὴ εὐνοϊκῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, εἶναι φανερόν ὅτι τὸ θρησκευτικὸν μάθημα, εἰς χεῖρας μάλιστα πρωτοπείρου ἢ ἀδεξίου διδασκάλου, θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἐκτραπῇ εὐκόλως τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. Ἐπειτα οὐχὶ πάντες οἱ διδάσκαλοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ διαγινώσκουσιν ἐκάστοτε τὰ ἐπικρατοῦντα διαφέροντα τῶν παιδίων καὶ νὰ ἐκμεταλλεύονται τὰς παρουσιαζόμενας διδακτικὰς εὐκαιρίας: ὡσαύτως δὲ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα ἀποτελεῖ ἐγγύησιν περὶ τῆς ὁμοιογενοῦς καὶ συμμετροῦ διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν καὶ φραγμὸν κατὰ τῶν ὑποκειμενικῶν ἀντιλήψεων καὶ τὰς

τυχόν αὐθαιρεσίας τοῦ διδάσκοντος.

γ) **Ἐλαστικότης εἰς τὸ πρόγραμμα.**

Παραδεχόμενοι τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος, δὲν ἐννοοῦμεν νὰ δεσμεύσωμεν τὴν ἐλευθερίαν καὶ δημιουργικότητα τῶν διδασκόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν διδασκόμενων. Τὸ πρόγραμμα πρέπει νὰ δίδῃ τὰς γενικὰς γραμμὰς μόνον, εἰς δὲ τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκλογῆς τῆς ὕλης ν' ἀφίρῃ ἀρκετὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ εἰς τοὺς συγγραφεῖς διδακτικῶν βιβλίων καὶ εἰς τὸν σύλλογον τῶν διδασκόντων ἐν τινι σχολείῳ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι πάντες οὗτοι ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην παιδαγωγικὴν μόρφωσιν. Τὸ πρόγραμμα ἐκάστου σχολείου πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τι τὸ ἰδιαίτερον, ἀναλόγως τοῦ τόπου ἐνθα εὐρίσκεται. Σχετικῶς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν μάθημα θὰ ληφθῶσι π. χ. ὑπ' ὄψιν αἱ τοπικαὶ θρησκευτικαὶ συνθήκαι, τὰ τοπικὰ θρησκευτὰ ἔθιμα, ἡ τυχόν ὑπαρξίς ἱστορικῶν ναῶν ἐν τῷ τόπῳ ἢ τῇ περιοχῇ, ἐνθα εὐρίσκεται τὸ σχολεῖον, ὁ πολιοῦχος ἅγιος κλπ. Ἡ ἐλαστικότης τοῦ προγράμματος θὰ ἐπιτρέψῃ ὡσαύτως νὰ γίνωνται παρεκκλίσεις τινές, ὡσάκις τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν στρέφεται ζωνρῶς πρὸς ὠρισμένα τινὰ θρησκευτικὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὴν καθοριζομένην διδακτικὴν ὕλην. Γενικῶς τὸ πρόγραμμα πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ὁ πυρὴν τῆς ἐσωτερικῆς συνοχῆς: τῆς διδακτικῆς ἐργασίας διδάσκοντος καὶ διδασκόμενων, ἢ δὲ ἀπ' αὐτοῦ παρεκκλίσεις νὰ ἐπιτρέπηται ὡσάκις παρουσιάζεται πραγματικὴ ἀνάγκη. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην πρέπει νὰ γίνηται ἡ σύνταξις προγραμμάτων, διὰ νὰ μὴ δεσμεύωνται εἰς μέγαν βαθμὸν οἱ διδάσκοντες καὶ διὰ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ τοπικαὶ συνθήκαι.

ΔΗΜ. Ν. ΜΩΡΑΓΓΗΣ
Καθηγητῆς δ. θ.

**ΕΝΘΡΟΝΙΣΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΖΑΚΥΝΘΟΥ
κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ**

*Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ ἱερῷ Ζακύνθου
τῇ 8 Ἰουλίου 1934*

Αἶνον καὶ δόξαν, τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περιπόθητα, ἀναπέμπω τῷ Παναγᾷ Θεῷ, τῷ ἀξιώσαντί με, ὅπως καταστῶ Ποιμενάρχης τῆς περικλημένης μοι μυροβόλου νήσου Ζακύνθου εἰς ἣν τὸ πάλαι Μαρία ἢ Μαγδαληνὴ καὶ ἰσαπόστολος μετέδωκε τὴν θεόπνευστον τοῦ Χριστιανισμοῦ διδασκαλίαν καὶ ἐπινεύσει τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς πολιτείας ν' ἀνέλθω εἰς τὸν ἐνδοξον Αὐτῆς ἱστορικὸν Μητροπολιτικὸν Θρόνον, ὃν σπουδαίστατοι Ἱεράρχαι ἐκλείσαν καὶ ἐλάμπρυναν καὶ ἰδίᾳ ὁ κλεινὸς καὶ μέγας ἐν Ἱεράρχαις τοῦ Χριστοῦ Ἅγιος Διονύσιος, ὅστινος τὸ χαριστόδωρον καὶ θαυματουργὸν λείψανον προβάλλεται ἐνώπιον ὁμῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὡς ἐγκαλωπίσιμα θεῖον καὶ προσκύνημα σεπτὸν χορηγοῦν δαφιλῶς τὴν βοήθειαν κα

1. Ἐνθ' ἄν. σελ. 15—23 καὶ 37—47.
2. Ἐνθ' ἄν. σελ. 22—23 (σημείωσις κ. Δ. Παπαϊωάννου, διδασκάλου τῆς γ' τάξεως τοῦ πολυταξίου προτύπου).

τάς ἰάσεις εἰς πάντας τοὺς εἰλικρινῶς τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου ἐπικαλουμένους χριστιανούς· ἀνέρχουμαι εἰς τὸν ἐπίσηλον τοῦτον θρόνον, ὃν μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλοι πολλοὶ πεφημισμένοι Ἱεράρχαι ἐτίμησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Νικόλαος Κατραμῆς, ὁ Διονύσιος Λιάτας καὶ ὁ ἀείμνηστος προκατόχος μου Διονύσιος Ηλιασίας.

Αἰσθάνομαι ὅμως ἀγαλλίασιν καὶ ἐν ταύτῳ συγκί- νησιν ἑαυτοτάτην βλέπων τὸν χριστεπώνυμον καὶ ἀγαπητὸν τῆς Ζακύνθου λαὸν υποδεχόμενον με τὸν νέον Ἱεράρχην του μετὰ πολλῆς ἀγάπης, ἀφοσιώσεως καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸ πρόσωπόν μου. ἅτινα εἶναι πραγματικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν εὐγενῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων τοῦ εὐσεβοῦς, πεπολιτισμένου καὶ νομοταγοῦς ποιμνίου τῆς θεοῦ λαχούσης μοι θεοσώστου ταύτης Μητροπόλεως.

Ἄλλ' ὅσω τις περισσότερον τιμᾶται καὶ γεραίρεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον θεωρεῖται καὶ ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ποιμνίου του, ὧν ὑποχρεωμένος τῷ Θεῷ μὲν ἐξαιρετικῶς νὰ ἀρέσῃ καὶ δι' ὄλων τῶν δυνάμεων του τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν αὐτῶν νὰ ὑπηρετήσῃ, τὸ δὲ πνευματικόν του Ποιμνίου, τὴν καρποφόρον ἀμπελον, ἣν ἡ τοῦ Κυρίου δεξιὰ ἐφόρτευσεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀμπελῶνι, ἵνα ὀδηγήσῃ εἰς τὸν εὐθὺν τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καθήκοντος δρόμον, τὸν ἀγόντα εἰς τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς σωτηρίους νομάς.

Ἐχων δ' ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ Ἱερός κληρὸς τῆς Μητροπόλεως μου πρέπει νὰ ἵσταται εἰς ἐπίπεδον ὑψηλὸν ἀπὸ πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπόψεως διὰ νὰ διδῇ τὰς δεύσας κατευθύνσεις εἰς πᾶσαν ἐν γένει πνευματικὴν, θρησκευτικὴν, ἠθικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν σύγχρονον κίνησιν καὶ ζώην, ἐθεώρησα καθήκον μου ἱερὸν, ὅπως ἐργασθῶ ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως βελτιώσεως καὶ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ γοήτρου αὐτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, μεριμνῶν περὶ τῆς μετεκπαίδευσως αὐτοῦ ἐν διαφόροις φροντιστηρίοις ὡς καὶ διὰ διαλέξεων καίσειρας ἐγκυκλοπαιδικῶν, θρησκευτικῶν, ἠθικῶν, φιλολογικῶν καὶ κοινωνικῶν ὑποχρεωτικῶν δι' αὐτὸν μαθημάτων, παρεχόμενων ἐν τε τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως διὰ τὸν ἱερὸν αὐτῆς κλήρον καὶ ἐν ἄλλαις διαφόροις Κοινότησι χάριν τοῦ κλήρου τῆς ὑπαίθρου καὶ τῶν χωρίων τῆς νήσου.

Ὁ Ἱερός κληρὸς οὕτως μετεκπαιδευθεὶς καὶ ἐξυψωμένος, εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ κόσμου, θέλει καταστῆ ὁ ἐνθουσιώδης διδάσκαλος καὶ κατηχητῆς τῶν οἰκογενειῶν, ὁ πραγματικὸς παρήγορος σύμβουλος καὶ βοηθὸς εἰς διάφορα ζητήματα καὶ ὑποθέσεις τοῦ ποιμνίου ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς, οἰκογενειακῆς.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ τῆς νήσου ταύτης, διαβεβαίω ὅτι θελω καταβάλλῃ μεγάλας προσπάθειας, διανοίγων νέους ὀρίζοντας πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως τὸ μὲν πυκνῶν τὰς φάλαγγας τῶν διδασκάλων καὶ κηρῶν τοῦ θεοῦ λόγου διὰ νὰ μετοχρευθῇ εἰς τὰς φυχὰς τοῦ Ποιμνίου ὑγιῆς χριστιανικὴ δύναμις καὶ ζωὴ πρὸς μὲν ὁμοίωσιν τῆς διανοίας καὶ ἐξύψωσιν τοῦ χρι-

στιανικοῦ φρονήματος, τὸ δὲ συστηματοποιῶν καὶ ὀργανῶν τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἐν γένει πρόνοιαν ἐπὶ νέων βάσεων λίαν τελεσφόρως ἐπιφέλει τῆς τε κοινωνίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καθισταμένης οὕτως εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων πράγματι μεγίστου συντελεστοῦ καὶ πολυτιμοτάτου παράγοντος τῆς ἡμετέρας χριστιανικῆς κοινωνίας.

Ὁ εὐσεβὴς καὶ χριστεπώνυμος τῆς νήσου ταύτης λαὸς ἐν τῷ προσώπῳ μου θέλει εὖρη τὸν πραγματικὸν πατέρα του, τὸν ἀληθινὸν προστάτην, τὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνον, πρὸς ὃν θὰ λέγῃ ἐρχόμενος κατ' εὐθείαν πρὸς ἐμὲ τοὺς στοχασμοὺς καὶ τὸν πόνον του διὰ νὰ φεύγῃ εὐχαριστημένος βλέπων ἐκπληρουμένους τοὺς ἀγαθούς του πόθους καὶ πραγματοποιουμένην τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δικαίων καὶ εὐλόγων αἰτημάτων του.

Εἰς τοῦτο θὰ μὲ εὐρητε πάντοτε πρόθυμον, διότι θεωρῶ καθήκον μου ἐπιβεβλημένον καὶ ὑποχρέωσιν ἱερὰν, ἵνα γένωμαι, κατὰ τὸ θεῖον Παῦλον, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα».

Αἱ πύλαι τῆς Ἐπισκοπῆς θὰ εἶναι τοῖς πᾶσιν ἀνοικταὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν, ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀγαπητοῦ μου Ποιμνίου.

Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ θρησκευτικὴ μὲν ὁμοίωσις καὶ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις τῆς νεολαίας τῆς τε μαθητιώσεως καὶ τῆς ἐργαζομένης τῆς αὐτῆς θὰ εἶναι ἐν τῶν σπουδαιότερων καὶ ἰδιαιτέρων μελημάτων μου, ἀναλογιζόμενου, ὅτι ἡ νεότης, ἡ μέλλουσα αὐτῇ χρυσῇ ἐλπίς τῆς ἀγαπητῆς ἡμῶν Πατρίδος, δεόν νὰ εἶναι ἀξία καλλιτέρας τύχης καὶ μεγαλειτέρας μεριμνης ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας. Καὶ τοῦτου ἕνεκεν χάριν αὐτῆς θὰ προσπαθήσωμεν, ὅπως ἰδρυθῶσι Κατηχητικὰ Σχολεῖα εἰς ἐκάστην ἐνορίαν κεντρικὴν, κληρικὴν καὶ ἰκανοὶ καὶ Καθηγηταὶ καὶ παιδαγωγοὶ διάφοροι θὰ διδάσκωσι καὶ ἀναπτύσσωσι πᾶν ὅ,τι θὰ εἶναι ὠφέλιμον αὐτῇ πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας καὶ διάπλασιν χαρακτήρων καλῶν καὶ ὑγιῶν, Ἐπίσης θὰ προσπαθήσωμεν, τῇ ἐσθθείᾳ καὶ ἄλλων παραγόντων, ὅπως ἀνεγείρωμεν χάριν τῆς ἐργαζομένης καὶ ὑπαλληλικῆς τάξεως εἰς διάφορα μέρη νυκτερινὰς μορφωτικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς σχολῆς, ἐν αἷς ἡ ἐργαζομένη νεολαία θέλει εὖρη πᾶν ὅ,τι θὰ εἶναι χρήσιμον ἐφόδιον εἰς αὐτὴν ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς, εὐγνωμονοῦσα τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ἀστικὴν ἰδίαν τάξιν καὶ τὴν μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι ἐμερίμνησαν περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως αὐτῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὰ ὄρατα ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς νήσου ταύτης, εἰ καὶ δὲν εἶναι Ζακύνθιος τὴν καταγωγὴν, ὡς συνδεδεμένος ὅμως πνευματικῶς μετ' ὕμῶν, καθ' ὃ τῶν Ζακύνθιων Ποιμενάρχης, θέλω σεβασθῆ καὶ διατηρήσῃ, διότι ταῦτα θεωροῦνται πλέον καὶ δικαίως συνήθειαι καὶ παραδόσεις τοπικαὶ πολλῶν ἐτῶν, ἃς δὲν δύναται τις νὰ παρίδῃ, δεδομένου ὄντος, ὅτι οὐδόλως θίγουσι τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Βεβαίως τὰς κακὰς συνήθειας καὶ τὰ τυχόν ἐλαττώματα καὶ πάθη τοῦ λαοῦ θὰ προσπαθήσω θείᾳ συνάρσει νὰ ἐκριζώσω ἀπὸ τὴν ψυχὴν του, ἀπευ-

θυνόμενος πρὸς πάντα δυνάμενον, εἴτε τῆς προηγμένης καὶ ἀνωτέρας τάξεως, εἴτε καὶ τῆς ἄλλης τοιαύτης, ὅπως μὲ βοηθήσωσιν εἰς τὸ βαρὺ καὶ ἐπίμοχθον τοῦτο ἔργον ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ποιμνίου καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ λαοῦ.

Ἐπίσης ὑπόσχομαι, ὅτι θέλω ἐργασθῆ, ὅπως ἀναγάγω εἰς μεγίστην περιωπήν τὰς ὑπαρχούσας Ἐκκλησίας καὶ τὰς Ἱερὰς τῆς νήσου ταύτης Μονὰς, καὶ ἔτι θὰ καταβάλω πᾶσάν μου προσπάθειαν ὅπως ἐντὸς βραχείου χρονικοῦ διαστήματος ἀποπερατωθῆ καὶ εὐπρεπισθῆ ὁ ἀνεγειρόμενος ἡδὴ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, διότι τοῦτο εἶναι καὶ ὁ εὐσεβὴς καὶ διακαὴς πόθος οὐ μόνον πάντων τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν προσκυνητῶν τῶν πανταχόθεν ἐνταῦθα προστρεχόντων.

Τέκνα μου ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπεχειρήσα νὰ καταστήσω ὑμῖν γνωστὰ τὰ κυριώτερα σημεῖα, ἐφ' ὧν θὰ ἐπιστηθῆ ἢ ἡμετέρα προσοχὴ καὶ θὰ καταβληθῆ ἢ ἰδιόζουσα μέριμνα πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῶν.

Ἦδη δὲ γενικῶς ἐξετάζων τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ σημερινὴ κοινωνία, καὶ παρακολουθῶν τὰς σκοπίους μεθόδους καὶ ἐνεργείας τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ στηριζομένων διαφόρων κοινωνικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ θεωριῶν τοῦ ἄκρου σοσιαλισμοῦ καὶ κομμουνισμοῦ, διὰ παντὸς τρόπου προσπαθούντων νὰ θάλλωσι πάντοτε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Κράτους, τῆς οἰκονομίας καὶ πάσης ἐν γένει ἠθικῆς τάξεως, ἐπειδὴ θεωροῦσι τὴν μὲν θρησκείαν ὄπριον τοῦ λαοῦ, τὰς θρησκευτικὰς δὲ καὶ ἠθικὰς ἰδέας ὡς ἀντανακλάσεις μόνον οἰκονομικῶν φαινομένων καὶ ὑφισταμένας μέχρις ὅτου ἐκλείψῃ ἡ σημερινὴ μορφή τῆς κοινωνίας καὶ ἢ ἐνεστώσα οἰκονομολογικὴ κατάστασις αὐτῆς, εἴτε διὰ τῆς βίας, ὡς ἐπιζητοῦσιν οἱ κομμουνισταί, εἴτε διὰ τῆς βραθυμίας ἐξελιξέως, ὡς πιστεύουσιν οἱ ἄκροι σοσιαλισταί μὲ τὸν Kautsky καὶ ἄλλους, ἀναγκάζομαι ἄπο τοῦ ἱεροῦ τούτου Θρόνου νὰ διακηρῶξω, ἵνα ἀκουσθῆ καὶ πέραν τοῦ Ἰονίου πελάγους ἢ φωνῆ ἐνὸς πονοῦντος τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα Ἱεράρχου, ὅτι πάντες πρέπει νὰ δώσωμεν τὰς χεῖρας καὶ ἐνωθῶμεν ψυχικῶς διὰ νὰ ἀποσοβῆσωμεν τὸν ἐπαπειλούντα ἡμᾶς κίνδυνον καὶ ἀπομακρύνωμεν τὴν ἐπερχομένην καταστρεπτικὴν ταύτην λαίλαπα, μέλλουσαν νὰ παρασύρῃ πάντας ἀνεξαιρέτως καὶ νὰ θάψῃ ὑπὸ τὰ ἔρείπια τοῦ ἐξαφανισμοῦ καὶ τοῦ ὀλέθρου πᾶν ἐθνικόν, θρησκευτικόν καὶ ἠθικόν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰδανικόν, ἐὰν δὲν ἀνανήψωμεν ἐγκαίρως.

Καὶ νῦν περαίνων τὸν λόγον μου ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ, παρακαλῶν τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως ἐμὲ μὲν ἐνισχύῃ εἰς τὸ βαρὺ τοῦτο τῆς ποιμαντορίας ἔργον, ἐπὶ τὸ χριστεπώνυμον δὲ πλήρωμα τῆς νήσου ταύτης καταπέμψῃ τὴν θεῖαν χάριν καὶ εὐλογίαν Του, πρὸς καρποφορίαν οὐράνιον.

«Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἢ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν». (Φίλιπ. δ' 7).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Οἱ «δογματικοὶ» κανόνες.

Ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ἀμιλκας Ἀλιβιζᾶτος διὰ συντόμου κανονικοῦ τινός σημειώματος, δημοσιευθέντος ἐν τῷ εἰς μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Σπ. Δάμπρον τόμῳ, ἀπέκρουσε μίαν πλάτην, ἥτις, δυστυχῶς, οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐπανελήφθη καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας. Πρόκειται περὶ τῆς πεπλατημένης γνώμης, καθ' ἣν ὑπάρχουσι κανόνες «δογματικοὶ» καὶ μὴ «δογματικοὶ» ἢτοι «διοικητικοὶ» καὶ ὅτι τὸ Σύνταγμα ὁρίζειν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὡς ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία «τηρεῖ ἀπαρτῶς τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνες», ἐννοεῖ μόνον τοὺς «δογματικοὺς» κανόνες. Ἡ γνώμη αὕτη διετυπώθη παρ' ἡμῖν ἤδη κατὰ τὰς ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1844 σφοδρὰς συζητήσεις περὶ τοῦ περὶ Ἐκκλησίας ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, ἐπανελήφθη δὲ καὶ ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τοῦ 1864 καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τινων νομομαθῶν καὶ κανονολόγων, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ δικαιολογήσωσιν αὐτήν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ παραστήσωσιν ὡς δικαίωμα τῆς Πολιτείας τοῦ νὰ νομοθετῆ περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρὰ τοὺς κανόνες, μεταβάλλουσα ἐπομένως τούτους. Ὁ Ν. Ν. Σαρίπολος, μέγα κεκτημένος κῆρος ὡς συνταγματολόγος, ἀποδεχθεὶς τὴν διάκρισιν τῶν κανόνων εἰς «δογματικῶν» καὶ διοικητικῶν, διετύπωσεν οὕχ ἦτιον τὴν καθ' ἡμᾶς ἐσφαλμένην γνώμην, καθ' ἣν τὸ Σύνταγμα ἀναγνωρίζει ὡς τηρητέους ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πάντας τοὺς κανόνες «ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸ Σύνταγμα». Διαπρεπεῖς νομομαθεῖς, ὡς ὁ Δ. Τσιβανόπουλος, Ἐπισταγγελεὺς παρὰ τῷ Ἀρχεῖῳ Πάγῳ, ὑπεστήριξε τὴν δοθῆν γνώμην, καθ' ἣν αἱ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων διακρίνονται εἰς «ἄρθρους» καὶ «κανόνες», ὑποχρεωτικῶς καὶ τὸς μὲν καὶ τοὺς δέ, κατὰ τὸ Σύνταγμα. Ἐφ' ὅσον «ἄρθροι» εἶναι τὰ δόγματα, ὧν ἡ τήρησις κείται οἰκοθεν ὡς ἐπιβεβλημένη ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, τοῦτο, ὁρίζον ὅτι ἡ Ἐκκλησία τηρεῖ ἀπαρασαλεύτως τοὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνες, ἐννοεῖ πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κανόνες, ἄνευ διακρίσεως αὐτῶν εἰς δογματικοὺς καὶ διοικητικούς. Βεβαίως ὑπάρχουσι ὠρισμένοι τινὲς κανόνες, ὧν τὸ περιεχόμενον εἶναι δογματικόν, ἀλλ' οὔτοι εἶναι ἐλάχιστοι καὶ ἀναφέρονται εἰς δογματικὴς σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὰς ἐπιπολαζούσας τότε αἰρέσεις. Ὡς τοιοῦτοι οἱ ὀλίγοι οὔτοι κανόνες οὐδεμίαν ἔχουσι οὐσιώδη σημασίαν. Θὰ ἦτο λοιπὸν ἀληθῶς παράδοξον τὸ Σύνταγμα νὰ ἀναγνωρίζῃ μόνον τούτων τῶν κανόνων τὴν τήρησιν, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ κ. Ἀλιβιζᾶτος παραθέτει πίνακα τῶν τοιούτων ἐλαχίστων κανόνων ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σοβαρῶν δογματικῶν κανόνων. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Καθηγητὴς ὅτι ἡ τοῦ πίνακος τούτου ἔρευνα ἀδιστακτικῶς πείθει ὅτι καὶ εἰς τὸ ἀστεῖον θὰ κατήντα ἢ περὶ τῶν κανόνων τούτων καὶ μόνον

ἀπασχόλησις τοῦ Συντάγματος. "Αν συνεπῶς καὶ ἀκριβολογίαν ἀπαιτεῖται ἡ διάκρισις τῶν Ἱ. Κανόνων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς οὐδεμίαν ἔχομεν δυσκολίαν νὰ δεχθῶμεν ταύτην, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅμως ὅτι οἱ ὡς ἄνω δογματικοὶ κανόνες δὲν εἶναι βεβαίως οἱ μόνοι οἱ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος προσιατευόμενοι, ἢ μᾶλλον θὰ ἦσαν καὶ οἱ ὀλιγότερον ἀνάγκην προστασίας ἔχοντες. Ἀπομένει λοιπὸν τὸ ἀπολύτως ὀρθὸν τῆς γνώμης ὅτι τὸ Σύνταγμα προστατεύει πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κανόνες καὶ ὅτι ἢ ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκόμη συζητητῶν διάκρισις τῶν κανόνων εἰς δογματικούς καὶ διοικητικούς ἐβασίσθη προφανῶς ἐπὶ εἰκαστολογίας καὶ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων.

Μετὰ εἴκοσιν ἔτη.

Πρὸ εἴκοσιν ἀκριβῶς ἔτιών αἱ ἀρχαὶ τοῦ Ἀγροῦστον εἶδον ἐξαπολυόμενον κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν μέγιστον καὶ ὀλεθριώτερον ἴσως ἐκ τῶν πολέμων ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ ἱστορία ὅχι τόσον ἐκ τῆς τετραετοῦς διαρκείας του, ὅσον ἐκ τοῦ φρικτοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς καὶ τῶν φρικτοτέρων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων. Εἰκοσαετία παρήλθον ἔκτοτε, καὶ ἐνῶ τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα θὰ ἔσπερε τὰ σωφρονίσουν τὰ ἔθνη εἰς διηνεκὴ εἰρηρικὴν διαβίωσιν, τοῦπαντίου οὐ μόνον αἱ πόδες τοῦτο προσπαθεῖσαι δὲν ἐστέρηθησαν ἀκόμη ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ ἐκάστη παρερχομένη ἡμέρα ἐγκλείει ἀπειλήν διὰ τὴν αὔριον. Ἔβλεπε ἀληθῆς ὅτι μεγάλη μερὶς ἀποτελουμένη ἐκ τῶν μετασχόντων τοῦ πολέμου ἔκεινον καὶ τῶν γενθέντων καθ' ὅσονδήποτε τῶν τρομερῶν πικρῶν του, ὡς καὶ ἄλλοι διεθνεῖς ἰδεολόγοι ἀπέβησαν οἱ ἀσίγητοι φορεῖς τοῦ εἰρηνοφίλου πνεύματος, οὗτω δ' ἐγενήθη εἰς τοὺς λαοὺς ζωηρὸς νόστος πρὸς τὰς ἐπὶ στιγμήν λησμονηθείσας ἐψηλὰς καὶ εὐγενεῖς ἀρχὰς καὶ ἀξίας· ἀλλ' ἐξ ἄλλου οὐδένα διαφεύγει καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο μεταπολεμικὸν ἐξάμβλωμα, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ μολοσεβισμού ἀνεπήδησεν ὡς ἰδιότυπος διαμαρτυρία κατὰ τοῦ πολέμου, ἀφοῦ τείνει νὰ ἐγκαθιδρύσῃ ἐπὶ τοῦ γήινου πλανήτου τὴν ἀπόλυτον εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Πρὸς δύο λοιπὸν μέτωπα εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἀγωνίζωνται οἱ λαοί, διὰ τὴν ἐδόδωσιν δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν μόνον ὄπλῳ θὰ ἀποβῇ τελεσφόρον: τὸ ξίφος τοῦ εὐαγγελικοῦ πνεύματος. Μόνον μία εἰλικρινὴς διάθεσις χριστιανικῆς ἀγάπης θὰ ἀφοπλίσῃ καὶ τοὺς εἰρηνοφίλους τῆς ἐξοντώσεως.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέστειλε συμφώνως τῷ νόμῳ προσλήσεις εἰς τοὺς Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας τοὺς μέλλοντας ν' ἀποτελέσωσι τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Ὀκτωβρίου ἀρχομένην Συνοδικὴν περίοδον. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἤδη παρεδρευόντος ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ Σεβ. Μητροπολίτου Σάμου τὴν Ἱεράν Σύνοδον θὰ συγκροτήσωσιν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κερκύρας Ἀλέξανδρος, Ὑδρας Προκόπιος, Ἀκαρναντίας Ἱερόθεος, Ἄρτης Σπυρίδων, Θηβῶν Συνέσιος, Φθιώτιδος Ἀμβρόσιος, Γρεβενῶν Γεβασίος, Δράμας

Βασίλειος, Κοζάνης Ἰωακείμ, Σεργῶν Κωνσταντῖνος καὶ Νευροκοπίου Φιλόθεος.

—Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος πληροφορηθεὶς ὅτι εἰς τὴν Βουλὴν ὑπεβλήθησαν νομοθετήματά τινα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ θίγοντα τὸ κανονικὸν καθεστῶς τῶν ἱερῶν Μονῶν ὡς καὶ τὸν Ὄργανισμὸν διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐπεσκέφθη τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Θρησκευμάτων καὶ Παιδείας καὶ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ὑπέβαλε δὲ καὶ σχετικὰ ἔγγραφα.

—Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος τὴν προπαρελθούσαν Κυριακὴν μετέβη εἰς τὴν Αἴγινα πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ποιμνίου, παρέμεινε δ' ἐκεῖ ἐπὶ τετραήμερον. Ὡσαύτως τὴν προπαρελθούσαν Κυριακὴν μετέβη εἰς Σαλαμίνα δι' ἰδίας ἀμακάτου τοῦ Ναυστάθμου ἀπὸ Περάματος, ἐπέστρεψε δὲ αὐθημερόν.

—Κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ κατετέθη προχθὲς εἰς τὴν βουλὴν τὸ νομοσχέδιον «περὶ ἀνοικοδομήσεως τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου». Διὰ τοῦ νομοσχεδίου ἐξουσιοδοτεῖται ὁ ὄργανισμὸς διοικήσεως ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὅπως συνάψῃ δάνειον μέρη δέκα ἑκατομμυρίων δραχμῶν ὑπὸ τῆς ἐγγυήσιν τοῦ κράτους παρὰ τοῦ ταμείου παρακαταθηρῶν καὶ δανείων μὲ προθεσμίαν ἐξοφλήσεως 30 ἐτῶν. Τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δανείου θὰ καταβάλλῃ κατὰ τὰ 4)5 ὁ Ὄργανισμὸς διοικήσεως ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ κατὰ τὸ 1)5 ἡ μονὴ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς. Ἡ ἐκπόνησις τῶν σχεδίων καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἀνατίθεται εἰς τὴν τεχνικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὕπουργοῦ Παιδείας, ὑπὸ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου.

—Τὸ ἐν Ἀργινίῳ σωματεῖον τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων μετὰ πολλοὺς κόπους ἐπέτυχε τὴν καθιέρωσιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας διὰ τὴν ἐν λόγῳ πόλιν.

—Πλὴν τοῦ Ἀργινίου, κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος ἐλειτούργησαν κατηχητικὰ σχολεῖα ἐν Μεσολογίῳ δύο κατώτερα μετὰ 180 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ἐν Αἰτωλικῷ τέσσαρα (190), ἐν Ἀστακῷ δύο (140), ἐν Κατοχῇ ἐν (130), ἐν Χαλικίῳ ἐν (80), ἐν Μανδανίσι ἐν (50), ἐν Μύτικα ἐν (80), ἐν Βασιλοπούλῳ ἐν καὶ ἐν Νεοχωρίῳ Ναυπакτίας ἐν (80).

—Ἐν τῇ ἰ. μητροπόλει Π α ρ ο ν α ξ ί α ς ἐλειτούργησαν 7 μικτὰ κατηχητικὰ σχολεῖα μὲ 360 μαθητὰς καὶ μαθητριάς. Τούτων δύο ἐλειτούργησαν ὡς μέσα καὶ τὰ λοιπὰ ὡς κατώτερα κατὰ τὸν τύπον τῆς «Ζωῆς».

—Ἐν τῇ ἰ. μητροπόλει Σ ά μ ο υ καὶ Ἰ κ α ρ ί α ς ἐλειτούργησαν ἐν κατώτερον κατηχητικὸν σχολεῖον μὲ 450 μαθητὰς καὶ μαθητριάς, ἀκολουθήσαν τὸ πρόγραμμα τῆς «Ζωῆς».

—Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Σ ε ρ ρ ῶ ν ἐλειτούργησαν τρία κατώτερα κατηχητικὰ σχολεῖα, δύο ἀρρένων μετὰ 120 μαθητῶν καὶ ἐν θηλέων μετὰ 50 μαθητριῶν, ἐν συνόλῳ 170 κατηχομένων, ἐλειτούργησαν δὲ καὶ τὰ τρία ἐν τοῖς Δημοτικαῖς Σχολαῖς τῆς πόλεως.

—Ἐν τῇ ἰ. μητροπόλει Σ ι δ η ρ ο κ ά σ τ ρ ο υ ἐλειτούργησαν ἐν κατώτερον μικτὸν κατηχητικὸν σχολεῖον μὲ 92 μαθητὰς καὶ μαθητριάς καὶ ἐν ἀνωτερον μὲ 87 μαθητὰς καὶ μαθητριάς, ἐν τῇ ἑδρᾷ τῆς ἐπαρχίας. Ἐτηρήθη ἐν αὐτοῖς τὸ ὑπὸ τῆς «Ζωῆς» καταρτισθὲν πρόγραμμα.

—Ἐν τῇ ἰ. μητροπόλει Γ ρ ί κ κ η ς καὶ Σ τ α γ ῶ ν ἐλειτούργησαν 8 κατηχητικὰ σχολεῖα, ἰσάριθμα πρὸς τὰ ἐν τῇ ἑδρᾷ τῆς ἐπαρχίας ἐξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα, ὧν οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθητρίαι τῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων, περὶ τοὺς 600, παρηκολούθησαν τὰ μαθήματα γενόμενα ἐντὸς τῶν σχολείων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν ἐκδόσεων τῆς Ἀδελφότητος τῆς «Ζωῆς». Διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην μισθοδοτεῖται ὑπὸ τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου εἰδικὸς κατηχητής.

—Ἐν τῇ ἰ. μητροπόλει Ὑ δ ρ α ς καὶ Σ π ε τ σ ῶ ν ἐλειτούργησαν 9 κατηχητικὰ σχολεῖα, ὧν 8 μικτὰ. Ἐκ τούτων τὰ μὲν 8 ἐλειτούργησαν ὡς κατώτερα, τὸ δὲ ἐν ὡς μέσον, διδάξαν ἐν ὄλῳ 616 μαθητὰς καὶ μαθητριάς κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς «Ζωῆς».

—Ἐν τῇ ἰ. μητροπόλει Φ ι λ ί π π ω ν καὶ Ν ε α π ῶ λ ε ω ς ἐλειτούργησαν 8 κατηχητικὰ σχολεῖα (ὧν τὰ ἡμίση μικτὰ) μὲ 1719 μαθητὰς καὶ μαθητριάς. Ἐκ τούτων ἐν

ἐλειτούργησεν ὡς ἀνώτερον, ἐν ὧς μέσον καὶ τὰ λοιπὰ ὡς κατώτερα, κατὰ τὸν τύπον τῆς «Ζωῆς», ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱεροκήρυκος κ. Ἰ. Καψιδάλλη. Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐξέδραμον τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων εἰς τὴν ἱστορικὴν πόλιν τῶν Φιλίππων, ἐνθα ἐτελέσθη ἐν τῷ ἱ. ναφὶ πάνδημος ἱερὰ λειτουργία ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Χρυσοστόμου συμπαραστατουμένου ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς πόλεως Καβάλλας καὶ ἑνδεκα γειτονικῶν συνοικισμῶν. Κατὰ τὴν ἑορτήν, καθ' ἣν ἔψαλον οἱ μαθηταί, παρῆσαν ἅπασαι αἱ πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ καὶ μέγα πλῆθος τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ. Ἐγένοντο σχετικαὶ ὁμιλίαι ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Βασιλείου καὶ μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐψάλη ὁ ἔσπερινός τοῦ ἁγ. Γεωργίου ἐν τῷ νεοδημῶν ναφὶ τοῦ παρακείμενου χωρίου τῶν Κρηνίδων, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου. Ἡ μετάβασις καὶ ἡ ἐπιστροφή ἐγένετο ἐπὶ στρατιωτικῶν αυτοκινήτων διατεθέντων πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχῶν.

— Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Φωκίδος ἐλειτούργησαν κατὰ τὸν τύπον τῆς «Ζωῆς» 4 κατώτερα κατηχητικὰ σχολεῖα χωριστὰ ἀρρένων καὶ θηλέων μὲ 375 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας.

— Ἐν τῇ ἱερῷ Μητροπόλει Χαλκίδος ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ λήξαν σχολικόν ἔτος δύο Κατηχητικὰ Σχολεῖα ἐν ἀρρένων μετὰ 160 μαθητῶν καὶ ἐν θηλέων μετὰ 90 μαθητριῶν.

— Ἐν τῇ ἱ. μητροπόλει Χίου ἐλειτούργησαν 6 κατηχητικὰ σχολεῖα ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱερολ. Λεων. Παρυσκουπούλου, ἱεροκήρυκος τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου κ. Ἰωακείμ ἠθικοθηρευτικοῦ σωματείου «ἡ Εὐσέβεια». Τῶν σχολείων τούτων τὰ 4 ἐλειτούργουν ὡς κατώτερα καὶ ἀνὰ ἐν ὧς μέσον καὶ ἀνώτερον, μὲ σύνολον 775 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, τὰ ἡμίση ἦσαν μικτά.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Καθ' ἡ ἀναγράφει ὁ «Πάνταϊνος», ἡ Ἱ. Σύνοδος συνελθούσα ἐκτάκτως πρὸς ἐξέτασιν πειθαρχικῶν ζητημάτων, τὸν μὲν μητροπολίτην Ἐμμέσης ἐκάλεσεν εἰς Δαμασκὸν πρὸς ἀπολογίαν διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἐξεγερθείσης κατ' αὐτοῦ καὶ κηρυξάσης αὐτὸν ἐκπτώτων, τὸν δὲ μητροπ. Χαλεπίου κατεδίκασεν εἰς περιορισμὸν ἐν μονῇ. Οἱ δύο οὗτοι μητροπολίται, μετὰ τοῦ μετέπειτα μεταγνόντος μητροπολίτου Ἐπιφανίου, εἶχον ἐκδηλώσει πρὸς τὸν Μακαρ. Πατριάρχην Ἀντιοχείας δι' ἀπρεποῦς τηλεγραφήματος τὴν ἀπαρέσκεϊαν αὐτῶν ἐπὶ τῇ κατὰ πλειοψηφίαν ἐκλογῇ τοῦ μητροπολίτου Τριπόλεως.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἡ «Νέα Σιών» ἐδημοσίευσεν ἀντίγραφον τῆς νέας νομοθετικῆς διατάξεως, δι' ἧς ἐρμηνεύονται ὀρισμένα σημεῖα τοῦ Κανονισμοῦ ἐκλογῆς Πατριάρχου. Τὴν διάταξιν ταύτην εἶχεν ἐπιδόσει ὁ ἀναπληρωτῆς τοῦ Ἀρχιεραματοῦ τῆς παλαιστίνης κυβερνήσεως εἰς τοὺς πρὸς τοῦτο προσκληθέντας εἰς τὴν Ἀρμοστειάν σεβ. ἀρχιεπίσκοπον Ἰερδάνου, ἀρχιεραματοῦ τοῦ Γ. Κ. καὶ ἀρχιμ. Νάρκισσον, παρόντων καὶ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἐν ἡλικίᾳ 67 ἐτῶν ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βελιγραδίου ἱερεὺς Μπ. Ἰβάνεβιτς.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς νέας κυβερνήσεως κ. Κίμων Γεωργίεφ προσελθὼν πρὸς τινος εἰς τὸ μέγαρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπεσκέφθη τοὺς ἀποτελοῦντας αὐτὴν σεβ. ἀρχιερεῖς, μεθ' ὧν παρέμεινε συνομιλῶν ἐπὶ 1 1/2 ὥραν περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων.

— Ἡ «Νέα Σιών» ἀναγράφει ὅτι περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου ἀφίκετο ἐκ Βουλγαρίας εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν ἐπὶ προσκυνησὶ ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Βελίτσης κ. Ἀνδρέας, βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Βάρνης, ὅστις, ἐπισκεφθεὶς τὸν σεβ. Τοποτηρητὴν, κατέλυσεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀβραάμ.

ΡΩΜΑ·ΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ Α. Α. ὁ Πάπας ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασιν τοῦ συλλόγου τῶν καρδιναλίων περὶ ἀναγραφῆς πάντων τῶν ἔργων τοῦ Benedetto Croce ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἀπγορευμένων βιβλίων (Index librorum prohibitorum). Εἰς τὸν αὐτὸν κατάλογον ἐνεγράφησαν καὶ τὰ ἔργα τοῦ καθηγητοῦ Giovanni Gentile. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ διακεκριμένοι ἰταλοὶ φιλόσοφοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἰδεολογικὴν φιλοσοφίαν τῆς ἐγγελείου κατευθύνσεως. Ὁ πρῶτος ἐχρημάτισε καὶ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν τῇ κυβερνήσει τοῦ Μουσσολίνη, μετὰ δὲ τῶν ἔργων του ἐξέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ «Φιλοσοφία τοῦ πνεύματος». Τὸ τελευταῖον τῶν ἔργων του πραγματεύεται περὶ τοῦ ἀστρονόμου Γαλιλαίου.

— Πρὸ τινος ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ch. Maigen ἔργον τιτλοφορούμενον «La doctrine sociale de l' Eglise après les encycliques de Léon XIII, Pie X et Pie XI de 1891 à 1931», συστηματικοῦν τὰς ἐν ταῖς γνωσταῖς παπικαῖς ἐγκυκλίαις ἐκτεθειμένα περὶ τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος.

— Τῇ πρώτῃ ἐβδομαδί τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου (2—9) τὸ σωματεῖον «Pour l' Orient Chrétien», ὁπερ ἰδρύθη τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ ἐν Παλέρμῳ τῆς Σικελίας μεγάλου

Ἡ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Προκηρύσσει διαγωνισμὸν πρὸς συγγραφήν

Λαϊκῆς Ἀπολογητικῆς.

Ἔσφι διαγωνισμοῦ.

α') Ἡ Λαϊκὴ Ἀπολογητικὴ, ὡς προωρισμένη διὰ τὸ μέσης καὶ κατωτέρας ἀναπτύξεως κοινόν, δέον νὰ εἶναι συντεταγμένη εἰς ὕψος ἀπλοῦν καὶ σαφῆς καὶ εἰς γλῶσσαν τὴν ἀπλουστάτην καθαρεύουσαν. Οὐδεμία θέσις ἐκάστου ζητήματος πρέπει νὰ ἀφίνεται ἀναπόδεικτος καὶ ἀστήρικτος· τὰ θεωρητικὰ καὶ ἀφηρημένα ἐπιχειρήματα δέον νὰ ἀποφεύγονται, ἢ ὅλη δ' ἀποδεικτικὴ ἐπιχειρηματολογία ἀνάγκη νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν θετικὴ, πλήρης, σαφῆς, ἀπλῆ καὶ ὀριστικὴ, χρησιμοποιουμένων παραδειγμάτων, συγκρίσεων, ἀναλογιῶν, παρομοιώσεων ἐκ τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ πολὺ κοινὸν συγκεκριμένου κόσμου τῆς ἐμπειρίας.

β') Σχέδιον διαγράμματος τῆς Λαϊκῆς Ἀπολογητικῆς εὑρίσκει ἐν τοῖς γραφείοις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (παρὰ τῇ Ἱερῷ Συνόδῳ), οὗτινος δύνανται νὰ λάβωσι γνῶσιν οἱ διαγωνισθησόμενοι, ἐλεύθεροι ὄντες καὶ νὰ τροποποιήσωσιν αὐτὸ ἐπὶ τὸ τελειότερον.

γ') Οἱ διαγωνισθησόμενοι ὀφείλουσι ν' ἀποστείλωσι μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1935 εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἐντὸς μεγάλου φακέλλου τὰ χειρόγραφα, ἐκτάσεως μέτροι 10 ἕως 12 τυπογραφικῶν φύλλον, ἐφ' ὧν νὰ σημειῶσι Γραφικὸν τιθῆτόν. Ἐντὸς τοῦ μεγάλου τούτου φακέλλου ὀφείλουσιν ἐπίσης νὰ θέσωσιν ἕτερον μικρὸν τοιοῦτον, περιέχοντα φύλλον χάρτου, ἐφ' οὗ νὰ σημειοῦται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ τὸ Γραφικὸν τιθῆτόν, τὸ ἐπὶ τῶν χειρογράφων.

δ') Ἐπιτροπὴ ὀρισθησομένη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου θὰ κρίνη τὰ ὑποβληθησόμενα χειρόγραφα καὶ θὰ ἀπονεύμῃ ἀμοιβὴν πέντε χιλιάδας δραχμᾶς εἰς τὸν συγγραφέα τῆς τελειοτέρας Λαϊκῆς Ἀπολογητικῆς.

ε') Τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου θὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία δι' ἴδιον λογαριασμὸν παραχωροῦσα εἰς τὸν συγγραφέα 100 ἀντίτυπα αὐτοῦ δωρεάν.

Σεμναρίου, θὰ διοργανώσῃ «Ἀνατολικὴν Ἑβδομάδα» (Semaine Orientale) ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καρδινάλιου Luigi Lavitiano. Ἡ Ἑβδομάς αὕτη θὰ ἀποτελεῖται ἐκ λειτουργιῶν τελομένων κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τυπικὸν καὶ ἐκ συζητήσεων ἐπὶ θεμάτων περιστροφόμενων περὶ τὸ γενικὸν θέμα τοῦ συνεδρίου «Ἡ ὑψίστη εὐχὴ τοῦ θεοῦ Αυτοῦ: ἡ καθολικὴ Ἐνωσις: ἵνα πάντες ἐν ὄσῃ». Τὸν ἐναρκτήριον λόγον θὰ εἴπῃ ὁ πατριάρχης Βενετίας σεβ. La Fontaine, τὴν δὲ κατακλείδα θὰ σημειώσῃσι λειτουργία ἐν τῇ βασιλικῇ τοῦ ἁγ. Μάρκου μικτῇ (λατίν. καὶ ἀνατολ. τυπικὸν) καὶ εὐχαριστικὴ λιτανεία.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΟΙ

Ἡ Ἀγιογραφικὴ Ἐταιρεία τῶν Κάτω Χωρῶν ἀνέλαβε τὴν εἰς τὴν ὀλλανδικὴν μετάφρασιν τῆς Ἁγ. Γραφῆς, λίαν δὲ προσεχῶς ἐλπίζεται ἡ ἔκδοσις τῆς Κ. Διαθήκης. Ἡ μετάφρασις αὕτη ἀποτελεῖ γεγονός διὰ τὰς Κάτω Χώρας, λαμβανόμενον ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ παλαιὰ ἐπίσημος μετάφρασις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1678.

BIBLIA

Κωνστ. I. Δογοθέτου, τακτ. Κιθῆγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, Ἡ θεωρία τοῦ Hans Vaihinger. Ἡ φιλοσοφία τῶν πλασμάτων ἢ τοῦ «Ὄς ἔάν». Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ «Ἐπιστημολόγου». Ἀθήναι 1934.

Μητροπολίτου Ἀθηναγόρου τοῦ ἀπὸ Μεγάλων Πρωτοσυγκέλλων, Ἱστοριοκασιολογικὸν πρόβλημα: Ὁ ἅγιος Ἀρσένιος Κερχύρας. Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου τόμου Ἀθῆναι, τύπ. «Ἐστίας» 1934.

Τοῦ ἀδοῦ, Ὁ ὁμηρικὸς λατὸς—τὸ ἀνθινον εἶδος—ὁ μελιθῆς καρπός. Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ «Ποιμένος» Μυτιλήνης. Μυτιλήνη 1934.

Τοῦ ἀδοῦ, Τσαμανδὰς καὶ Τσάμηδες. Ἀνατύπ. ἐκ τῆς «Θεσπρωτίας». Ἀθήναι 1934.

Ἀμίλκα Σ. Ἀλιβεζάτου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Ἀφοπλισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς. Διάλεξις εἰς τὸ Ἰνστιτούτον Διεθνῶν ὑποθέσεων. Ἀθήναι, τύπ. «Ἐστίας» 1934.

— Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α —

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ ΕΚΛΟΓΗΣ ΙΕΡΕΩΝ

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐπειδὴ οὐδεὶς φέρων τὸ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 82 ἐδ. 1 τοῦ Καδικ. Νόμου 5439 ἀπαιτούμενα προσόντα μορφώσεως, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1902 ἐ. ἔ. ἡμετέρας διακηρύξεως, ὑπέβαλεν ἡμῖν αἴτησιν ὑποψηφιότητος διὰ τὸς χρεουούσας θέσεις ἐφημερίων τῶν ἰ. ναῶν 1) ἁγίας Φωτεινῆς (Ἰλισσοῦ), 2) ἁγίου Διονυσίου (Πειραιῶς), 3) ἁγίου Παντελεήμονος (Ταμπουριῶν—Πειραιῶς) καὶ 4) ἁγίας Παρασκευῆς (Μεγαρῶν), ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 81 ἐδ. 2 τοῦ αὐτοῦ νόμου καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἐκ τῶν ἔχοντων τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 82 ἐδ. 2 ὀριζόμενα προσόντα δευτέρας κατηγορίας, ὅπως μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ πιστοποιητικὰ αὐτῶν διὰ τὰ περαιτέρω. Ἐπίσης καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν ἐφημερίου τοῦ ἐν Συκαμίνῳ Ὄρωποῦ, ἰ. ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἵνα μέχρι τῆς 10ης προσεχούσας μηνὸς Σεβρίου ἐ. ἔ. ὑποβάλλωσι σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων πιστοποιητικῶν αὐτῶν διὰ τὰ περαιτέρω. Ἐν Ἀθῆναις τῇ 4ῃ Αὐγούστου 1934. † Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος

Ἱ. Μητρόπολις Σπάρτης.

Ἡ ἱερὰ μητρόπολις Σπάρτης διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1209 προκηρύξεως αὐτῆς συναρτῶν τῷ ἀρθρῳ 81 τοῦ κωδικοποιηθέντος νόμου 5439 καλεῖ τοὺς βουλομένους ὅπως μέχρι τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1934 ἔτους ὑποβάλλωσι μετὰ τῶν νομίμων πιστοποιητικῶν αἰτήσεις ὑποψηφιότητος πρὸς συμμετοχὴν εἰς ἐνέργειαν ἐκλογῆς ἐφημερίου διὰ τὴν χη

ρεῦσαν θέσιν τοιοῦτου ἐν τῷ χωρίῳ Κωνσταντίνες τοῦ τέως Δήμου Φελλίας. Ἐν Σπάρτῃ τῇ 2 Αὐγούστου 1934. † Ὁ Σπάρτης Γερμανός.

Ἱερὰ Μητρόπολις Αἰτωλοακαρνανίας.

Καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 83 τοῦ νόμου 5439 «περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ προκειμένου νὰ προσβῶμεν εἰς τὴν ἀνάδειξιν ὑποψηφίων ἱερέων» πρὸς συμπλήρωσιν τῶν χρεουούσων ἐνοριῶν Μαλατέικα καὶ Ἀρειάδος. Ἐν Μεσολογγίῳ τῇ 21ῃ Ἰουλίου 1934. † Ὁ Αἰτωλοακαρνανίας Ἱερόθεος.

Ἱ. Μητρόπολις Κορινθίας.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀρθρον 81 τοῦ κωδικοποιηθέντος νόμου 5439 περὶ ἐνοριακῶν ναῶν καὶ ἐφημερίων κ.λ.π. προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ ἐφημερίου τοῦ ἐν Μπισσίας ἐνοριακοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἢ «Ἁγία Παρασκευή», ὅπως ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἐν τῷ ἀρθρῳ 84 τοῦ ὡς ἄνω νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ, προκειμένου ν' ἀνακηρύξωμεν αὐτοὺς ὑποψηφίους πρὸς ἐκλογὴν ἐφημερίου τῆς ἐν λόγῳ ἐνορίας. Ἡ προκήρυξις ἡμῶν αὕτη θέλει ἀναγνωσθῆ ἑπ' ἐκκλησιαστικὰ καὶ θυροκολληθῆ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, ἐπιμελεῖσθαι δὲ καὶ διαπάναις τῆς ἐνοριακῆς ἐπιτροπείας θέλει δημοσιευθῆ ἐν τινι ἐγγωρίῳ ἐφημερίδι, ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ περιοδικῷ «Ἐκκλησία» καὶ μὴ τῶν ἐφημερίδων τῆς πρωτεύουσας. Ἐν Κορίνθῳ τῇ 3 Ἰουλίου 1934. † Ὁ Κορινθίας Δαμασκηνός.

Ἱ. Μητρόπολις Πατρῶν.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἀρθρα 81, 83 καὶ 92 τοῦ κωδικοποιηθέντος νόμου 5439 περὶ ἐνοριακῶν ναῶν, ἐφημερίων κ.λ.π. προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐνταῦθα ἐνορίας τοῦ ἱεροῦ ναοῦ «Εὐαγγελισμοῦ», ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἐν τῷ ἀρθρῳ 83 τοῦ ὡς ἄνω νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ, προκειμένου ν' ἀνακηρύξωμεν αὐτοὺς ὑποψηφίους τῆς ἐν λόγῳ ἐνορίας. Ἐν Πάτραις τῇ 25 Ἰουλίου 1934. † Ὁ Πατρῶν Ἀντώνιος.

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΙ

Τὸ τοπικὸν συμβούλιον Ο.Δ.Ε.Π. τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ὑδρας καὶ Σπετσῶν διακηρύττει ὅτι ἐκτίθενται εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν εἰς τετραετῆ μισθώσιν ὁ εἰς θέσιν Ἀλυκῆ Ἀληθινὸ καὶ Προσῆλι ἐλαιῶν τῆς ἰ. μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς βάσει τῶν ὄρων τῆς ὑπ' ἀριθμ. 607 ἐ. ἔ. διακηρύξεως τοῦ τοπικοῦ συμβουλίου Ο.Δ.Ε.Π. τῆς ἰ. μητροπόλεως Ὑδρας καὶ Σπετσῶν καὶ συγγραφῆς ὑποχρεώσεων. Ἡ δημοπρασία ἐνεργηθήσεται ἐν Πόρῳ εἰς τὸν συνήθη τόπον τῶν δημοπρασιῶν τὴν 26ην Αὐγούστου ἐ. ἔ. ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10-12 π. μ. ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς. Τῆς συγγραφῆς ὑποχρεώσεων καὶ λοιπῶν ὄρων δύνανται νὰ λάβωσι οἱ ἐνδιαφερόμενοι παρὰ τῷ οἰκείῳ Ὑπ)ματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. † Ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Προκόπιος.

Τὸ τοπικὸν συμβούλιον Ο.Δ.Ε.Π. τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ὑδρας καὶ Σπετσῶν διακηρύττει ὅτι ἐκτίθενται εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασίαν τετραετοῦς μισθώσεως ὁ ἐν Κοιλιάδι λαχανόκηπος τῆς ἰ. μονῆς ἁγίων Αναργύρων Ἐρμιόνης καὶ ὁ ἐφετεινὸς ἐλαιόκαρπος τῶν ἐν Κοιλιάδι ἐλαιοδένδρων τῆς ἰ. μονῆς ἁγ. Αναργύρων Ἐρμιόνης, βάσει τῶν ὄρων τῆς ὑπ' ἀριθμ. 608 ἐ. ἔ. διακηρύξεως τοῦ τοπικοῦ συμβουλίου Ο.Δ.Ε.Π. τῆς ἰ. μητροπόλεως Ὑδρας καὶ Σπετσῶν καὶ συγγραφῆς ὑποχρεώσεων. Ἡ δημοπρασία ἐνεργηθήσεται ἐν Κρανιδίῳ εἰς τὸν συνήθη τόπον τῶν δημοπρασιῶν τὴν 26ην Αὐγούστου ἐ. ἔ. ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10-12 π. μ. ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς. Τῆς συγγραφῆς ὑποχρεώσεων καὶ λοιπῶν ὄρων δύνανται νὰ λάβωσι οἱ ἐνδιαφερόμενοι παρὰ τῷ οἰκείῳ Ὑπ)ματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. † Ὁ Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Προκόπιος.

Τύπος «Φοινίκας», ὁδὸς Σταδίου 44, Ἀθήναι